

105 kpl

TEOLLISUUS JA TYÖVÄKI

ELI F. HECKSCHER

VMM

KANSANVALISTUSSEURA, HELSINKI.

TEOLLISUUS JA TYÖVÄKI

KOLME ESITELMÄÄ

PITÄNYT

ELI F. HECKSCHER
TUKHOLMAN KORKEAKOULUN DOSENTTI

SUOMEN OLOIHIN SOVITTAMALLA SUOMENTANUT

J. FORSMAN

HELSINGISSÄ 1908
KANSANVALISTUSSEURAN TOIMITUKSIA 144.

SISÄLLYS:

	Siv.
I. Länsimaiden yhteiskunnallinen kehitys 1800-luvun alkupuolelle asti	3
II. Työväen yhteenliittyminen: ammattiyhdistykset	27
III. Valtion toiminta yhteiskunnallisten olojen muuttamiseksi: työväensuojelus ja työväenvakuutus	53

Helsinki 1908
Raattiuskansan
Kirjapaino o.y.

I.

Länsimaiden yhteiskunnallinen ja taloudellinen kehitys 1800-luvun alkupuolelle asti.

Yleensä on hyvin vaikea käsittää, että entiset ajat ovat olleet toisenlaiset kuin nykyinen. Tosin ei ole kovin juonikasta muistaa, kun kerran on saanut sen tietää, että eräät ulkonaiset olosuhteet ovat toisenlaiset, esim. että Suomi ennen vuotta 1809 oli Ruotsin yhteydessä tai että Ranska oli kuningaskunta ennen suurta vallankumousta. Mutta sen sijaan on hyvin vaikea luoda itselleen selvää käsitystä niistä olojen muutoksista, jotka ovat tapahtuneet vähitellen ja ikäänkuin huomaamatta, sellaisista muutoksista, joita ei voi vuosiluvuilla määrätä, ja muuten sellaisista, jotka vähimmin otetaan huomioon historian oppikirjoissa. On hyvin vaikea ajatella, että on ollut sellainenkin aika, jolloin ei voinut avata kukkaroansa ja mennä puotiin tekemään ostoksia; jolloin ei voinut panna liikoja rahojansa pankkiin; jolloin ei voinut matkustaa Helsingistä Viipuriin yhtenä yönä tai Helsingistä Pariisiin kolmessa päivässä eikä palata sieltä työhönsä neljäntoista päivän loman jälkeen. Vanhoista, viime vuosisadan alkupuolella ja keskivaiheilla kirjetetuista kirjeistä saa hyvän

4

kuvan sellaisen ajan elämästä, jolloin ei vielä ollut rautaiteitä, sähkölennätintä ja telefonia. Niistä käy selville, kuinka hankalaa oli pitää yllä yhteyttä sellaistenkin paikkakuntain kesken, joiden välin juna nyt kulkee muutamassa tunnissa ehkä useampaan kertaan päivässä. Ajatelkaamme mepä kuinka äärettömän paljon lähemmäksi toisiaan maailman eri osat sen jälkeen ovat tulleet, kuinka paljon riippuvaisempia toisistaan ne nyt ovat kuin ennen

Tämän erilaisuuden ymmärtäminen on tärkeätä ei ainoastaan käsittääksemme entisiä oloja vaan myöskin ja ehkä vielä suuremmassa määrässä ymmärtääksemme nykyisiä. Kieltämätöntä on näet, että nykyajan juuret ulottuvat eri aloilla kauas entisiin aikoihin. Koko joukko nykyisiä epäkohtia ja vaikeuksia johtuu siitä, että eräät yhteiskuntaelämämme puolet ovat muuttuneet, toiset ei, että jollakin alalla tapahtunut muutos olisi vaatinut toisenlaisista järjestelyä jollakin toisella alalla, jotta uusi järjestys olisi tullut yhtä hyvä tai parempi kuin vanha.

Olen sen vuoksi tässä ensimmäisessä luvussa luova yleissilmäyksen taloudellisen ja yhteiskunnallisen kehityksen pääpiirteisiin keskiajan alusta alkaen.

Saattaa sanoa, että useilla aloilla maailma alkaa uudestaan keskiajan alkaessa. Sillä Rooman vallan aineellinen kulturi, joka oli ollut monessa suhteessa hyvin uudenaikainen, oli suurin piirtein katsottuna hautaan pantu, pinnalta pois lakaistu. Sivistys kehittyi sitten vähitellen uudelleen, varsinkin henkisellä alalla, jolla me olemme niin sanomatoman suuressa kiitollisuuden velassa kreikkalais-roomalaiselle muinaisuudelle. Mutta aineellisella alalla oli hyvin vähän saatavissa. Kansainvaellukset olivat tehneet puhdasta jälkeä ja raivanneet sijaa keskiajan uudelle rakennukselle.

Varhaisen keskiajan *tuotantotapa* — s. o. se järjestys, jota noudatettiin koko aineellisen elämän alalla niiden hyödykkeiden hankkimiseksi, joita ihmiset tarvitsevat elääksensä ja toimeentullaksensa, ja näiden hyödykkeiden levittämiseksi niille henkilöille, jotka tarvitsevat niitä — keskiajan tuotantotapa erosi nykyisestä niin suuresti kuin suinkin mahdollista.

Keskiajan varhaisimpina aikoina, jolloin talouselämä ja elämä yleensä oli keskittynyt suurille tai pienille maataloille, oli tuskin olemassa minkäänlaista työnjakoa. *Työnjaolla* tarkotetaan tietysti, että jokainen ihminen tekee määrättyä rajotettua työtä, on jossakin määrin erikoistyöntekijä ja antaa muiden erikoistyönään valmistaa kaiken sen muun, jota hän elatukseksseen tarvitsee. Työnjako edellyttää siis erikoistumista. Jos hiukankin ajatella, miten meidän olisi mahdollista tulla toimeen ilman että tuhannet muut tekisivät tehtävänsä, niin ymmärrämme, mikä suunnaton merkitys työnjaolla on meidän aikanamme. Eihän nykyaikainen elämä olisi ajateltavissa, ellei olisi ihmisiä, jotka omistavat elämänsä ommellukseen meidän vaatteemme, valmistaksensa meidän kenkämme, viljelläksensä sitä maata, joka antaa meille ravinnon, leipoaksensa sen leivän, josta elämme, rakentaaksensa talot, joissa asumme, ja ylläpitääksensä sitä järjestystä ja sitä yhteiselämää, joka tekee meille mahdolliseksi liikkua oman kotimme ulkopuolella. Mutta varhaisimpana keskiaikana ei, niinkuin jo mainittiin, varsinaista työnjakoa ollut olemassa. Ei ollut mitään erotusta tuottajain ja kuluttajain välillä, niiden, jotka valmistivat tuotteet, ja niiden jotka kuluttivat ne. Perhekunta muodosti yhden ainoan suuren talouden, jossa yleensä ei ostettu eikä myyty, vaan perheenjäsenet olivat itse mukana valmistamassa, mitä

tarvitsivat, he ompelivat itse vaatteensa, leipoivat itse leipänsä j. n. e.; ja niinkuin he olivat itse valmistaneet ravintoaineensa, niin he itse kuluttivatkin ne myymättä niitä muille.

Tällaisissa oloissa ei tietysti tarvittu rahaa; ja tuskinpa sitä olikaan sen ajan yhteiskunnissa. Maksut, sekä verot että maanvuokra, suoritettiin *luonnossa (in natura)*, s. o. asianomainen antoi jonkun valmistamansa tuotteen maksuksi siitä, mitä oli saanut. Silloin ei tietysti myöskään voinut olla minkäänlaista kauppaa eikä kauppamiehiä, silloin ei siis ollut, niinkuin jo sanoin, erityisiä tuottajia eikä erityisiä kuluttajia.

Se, mitä nyt olen sanonut, on yleisyydessään jossakin määrin liioteltua. Kaikkia käytännössä olevia esineitä eivät ihmiset silloinkaan voineet itse valmistaa. Tällaisia olivat etupäässä ylellisyystavarat, joita syyrialaiset ja juutalaiset kuljettivat retkillään länsimaihin. Harvinaista oli myöskin esim., että ritarilla oli niin taitava seppä talossaan, että hän saattoi teettää miekkansa kotona; se oli tavallisesti ostettava muualta. Lopuksi oli olemassa joukko sellaisia tavaroita, joita voitiin saada ainoastaan muutamista harvoista paikoista, esim. suola, josta keskiajalla aina oli puute. Mutta jokapäiväisen elämän tarpeet valmistettiin kaikki paikalla.

Tällainen oli aikaisimman keskiajan tuotantotapa pääpiirteissään. Huomaamme helposti, että maanviljelys on se puoli nykyistä talouselämäämme, joka on lähinnä keskiaikaa. Maataloudessa tuotetaan enemmän kuin millään muulla alalla omaksi tarpeeksi eikä muiden tarpeeksi, s. o. myytäväksi. Mutta nykyaikaisen maanviljelijän täytyy kuitenkin sekä ostaa että myydä monta monituista vertaa

suuremmassa määrässä kuin sinä aikana, josta nyt on ollut puhe, tuli kysymykseen.

Tämän vanhimman keskiaikaisen tuotantojärjestyksen sijaan tai sen rinnalle tuli hyvin pian toinen, keskiajan *kaupungeissa*, joita syntyi 1000- ja 1100-luvulla tai vähän aikaisemmin kaikkialla länsi- ja keski-Europan maissa, Saksassa, Ranskassa, Englannissa, Belgiassa j. n. e. Italian kaupungit olivat osittain peräisin Rooman vallan ajoilta. Kaupungeissa pääsi jo aikaisin valtaan pitkälle menevä työnjako, *käsityöammattien* kautta, joiden pitkälinen kehityshistoria nyt alkaa. Syntyi joukko eri ammatteja erityisine ammattilaisineen, jotka eivät sekaantuneet toistensa työaloille. Eri käsityöläiset valmistivat kukin rajoitetun osansa ihmisten tarpeista, kutoivat, ompelivat vaatteita, leipoivat, olivat seppiä, puuseppiä, suutareita tai tynnyrintekijöitä. Ammatit pidettiin erinomaisen tarkasti erillään toisistaan, eikä voinut tulla kysymykseenkään, että puuseppä rupesi tynnyrintekijäksi tai yleensä että mentiin kerran määrättyjen rajojen yli. Näin oli päässyt voimaan hyvin tarkka työnjako, sillä ne, jotka valmistivat jalkineita, eivät valmistaneet niitä itsensä käytettäväksi, vaan ennen kaikkea myydäksensä ne niille, joilla oli niin paljon muuta tekemistä, ettei heillä ollut aikaa valmistaa itse kenkiänsä. Syntyi siis *erotus* tuottajain ja kuluttajain välillä; sikäli oli asian laita sama kuin nyky-aikana. Mutta silloin ei ollut niinkuin nyt olemassa mitään *välimatkaa* tuottajain ja kuluttajain välillä, näiden väliin ei tunkeutunut mikään kauppiasluokka, vaan jokaisella käsityöläisellä oli oma puotinsa, jossa hän seisoi ja jonne itsekukin meni ostamaan, mitä mies oli valmistanut. Vieläpä hän useasti työskenteli vain tilauksesta ja tiesi siis tarkalleen, kuinka paljon oli valmistettava, koska hän ei

tehnyt mitään, ennenkuin kuluttaja oli tehnyt tilauksensa. Tuottaja ja kuluttaja seisoivat niin sanoakseni silmätysten, olivat saman pienen keskiaikaisen kaupungin asukkaita — keskiajan kaupungit olivat yleensä pieniä — tunsivat toisensa läheisesti ja olivat persoonallisessa suhteessa toisiinsa. Tavallisissa oloissa ei ollut olemassa mitään kauppiasluokkaa, joka olisi vakinaisesti harjottanut kauppaa paikalla, vaan ne, jotka valmistivat tavarat, myivät ne itse. Ostaja oli tekemisissä vain tuottajan eikä minkään erityisen jälleenmyyjän kanssa.

Jokainen kaupunki ympäristöineen oli pääasiassa umpinainen kokonaisuus, suljettu talous, mutta rahaa tarvittiin tietysti nyt, syystä että tuottajan ja kuluttajan välillä tapahtui vaihto; tavarat oli ostettava ja myytävä — näin ei ollut, niinkuin äsken näimme, laita aikaisemman keskiajan suurissa maakartanoissa. Mutta markkinat olivat, niinkuin sanottu, rajotetut ja menekin laajuus yleensä jotenkin tietty, sillä kaupunkien väkiluku ei lisääntynyt mainittavassa määrässä. Tuottajat saattoivat sen vuoksi, jos valmistivat varastoon, olla jotenkin varmat siitä, että saisivat tuotteensa kaupaksi. Heidän ei myöskään tarvinnut odottaa kauan, ennenkuin tuotantoon pannut kustannukset palasivat takaisin. On helppo ymmärtää, että tuottaja tällaisessa yhteiskunnassa tunsu itsensä paljon enemmän *vastuunalaiseksi* tuotannostaan kuin nykyiset tuottajat. Meidän on vaikea tietää, kun ostamme parin kenkiä, onko ne tehty huonosta raaka-aineesta ja kelvotonta työtappaa noudattaen; mutta kaikkein vaikeinta — tavallisesti melkein mahdotonta — on päästä varmuuteen siitä, että tavarat ei ole valmistettu huonosti palkatulla työllä, liiaksi rasitettujen naisten ja lasten työllä tai yleensä työvoimaa väärinkäyttämällä. Me emme tiedä, kutka ovat

valmistaneet ne, vaikka tietäisimmekin tehtailijan nimen, sillä hän saattaa olla toisessa maassa tai toisessa maanosassa. Me emme voi saada käsitystä siitä, kuinka hän hoitaa tuotantoansa. Mutta keskiajalla tuottaja ja kuluttaja olivat silmätysten. Jokainen tiesi, että se ja se käsityöläinen oli tehnyt ne ja ne kengät; ja jos hän teki huonoja kenkiä tai muuten hoiti asiansa niin, että hän loukkasi oikeudentuntoa tai ammatin ankaria sääntöjä, niin se tuli heti tunnetuksi koko kaupungissa ja hänet voitiin helposti panna lujalle. Tässä oli olemassa *siveellinen vastuunalaisuus*, joka voitiin saada tehokkaaksi kaikilla tahoilla sellaista rajoitettua tuotantoaluetta kuin keskiaikainen kaupunki oli.

Keskiajan käsityöläinen ei myöskään niinkuin nykyajan teollisuudenharjottaja tarvinnut mitään liikepääomaa. Mitä pääomalla tarkotetaan, on vaikea parilla sanalla sanoa. mutta me ymmärrämme, että se tässä yhteydessä merkitsee niitä rahoja, joita tarvitaan itse liikkeen hoitamiseksi, sitä summaa, joka on kiinni liikkeessä, siksi kunnes tavara on tullut myydyksi. Käsityöläinen myi heti, mitä hän oli valmistanut, tarvitsematta pitää suurta varastoa. Nykyaikaisen työnantajan sitävastoin täytyy maksaa palkkoja ja suorittaa paljon muita menoja saadakseen tavaransa valmiiksi, ja saattaa kulua vuosikausia, ennenkuin hän on saanut ne menemään kaupaksi. Hänen täytyy omistaa tai lainata varastonsa arvo voidakseen hoitaa liikkeensä. Keskiaikaisen käsityöläisen ei myöskään tarvinnut lähettää tuotteitaan pitkien matkojen päähän, niinkuin nykyaikaisen työnantajan täytyy tehdä. Hänellä oli tietty ostajapiirinsä kaupungissa ja sen ympäristössä eikä hänen tarvinnut odottaa maksua kunnes matkustaja oli palannut tai jälleenmyyjä oli tehnyt tilin tavaroista, jotka oli myyty toisessa maassa tai maanosassa.

Hän saattoi myöskin, niinkuin jo huomautin, laskea menekkimahdollisuudet ja tiesi, kuinka paljon hän saattoi saada myydyksi; hänen ei tarvinnut valmistaa enemmän kuin hän saattoi saada menemään kaupaksi. Ja ennen kaikkea, hänellä ei ollut minkäänlaisia koneita. Tiedämmehän, että tätä nykyä tuotannossa maksavat enimmin juuri koneet, tehtaiden perustaminen ja ne suuret arvot, jotka on niihin sidottu. Keskiaikaisella käsityöläisellä oli vain muutamat harvat ja huokeat työkalut. Oikeastaan hänellä oli *yksi*, hyvin arvokas työkalu, nimittäin ammattitaitonsa. Ammattitaito oli suuri, joskus hyvin suuri, ja se oli käsityöläisen paras työkalu, mutta se ei tietysti edellyttänyt suurta varallisuutta.

Työsuhteet olivat senvuoksi keskiajan kaupungeissa paljon yksinkertaisemmat kuin tätä nykyä. Niissä oli olemassa tuo hyvin tunnettu jako mestareihin, sälleihin ja oppilaisiin. Mutta kun tätä nykyä on olemassa *yhteiskunnallinen* juopa työnantajan ja hänen työväkensä välillä, s. o. *luokkaerotus*, ei keskiajan kaupungeissa ollut mitään tällaista luokkaerotusta tuottajain eri ryhmien välillä. Tämä johtuu siitä, että oppilaana ja sällinä olo oli ohimenevää laatua. Oppilas kohosi luonnon järjestyksen mukaan sälliksi, sälli mestariksi. Näissä eri ryhmissä ei siis voinut syntyä erilaisia etuharrastuksia, kun jokainen ryhmä tiesi, että se vuorostaan pääsisi osalliseksi niistä eduista, joita lähinnä seuraava aste tuotti. Mestari saattoi tosin pidellä oppilastansa pahoin, ehkä pahemmin kuin luullaan, mutta tuota syvälle menevää erotusta ei milloinkaan voinut syntyä, niinkauan kuin oppilas tiesi, että hän ei ollut pysyväisesti jäävä tähän asemaan, vaan että hän muutaman vuoden päästä oli pääsevä parempiin oloihin.

Keskiajan yhteiskunnassa oli yhteiskunnan edustajilla, s. o. lähinnä *kaupungilla*, mutta jossakin määrin myös valtiolla, hyvin suuri vaikutusvalta työn johtoon. On olemassa seikka, jota ei voi kyllin usein alleviivata, se nimittäin, että valtio tai yhteiskunta aina on sekaantunut talouselämän johtoon. Näin on ollut laita, niin kauan kuin elinkeinoja on harjotettu länsimaissa. Moni luulee, että ammattiyhdistykset, työväensuojelulainsäädäntö, ammatti-vaaran valvonta, ammattientarkastus j. n. e., että nämä kaikki ovat ihan uusia sosialistisia keksintöjä. Todenteolla on tämä järjestys vanhimpia mitä on olemassa. Länsimaissa ei ole maata, missä kaupunki tai valtio ei olisi alusta pitäen hyvin tarkoin valvonut, mitenkä ammattia on harjotettu. Ei milloinkaan ennen 1800-luvun alkua kukaan ole tullut ajatelleeksikaan, että se tapa, millä mies hoiti liikettänsä, oli hänen yksityinen asiansa. Yhteiskunnan edustajain velvollisuutena on aina ollut pitää silmällä, ettei mitään epäkohtia päässyt syntymään mestarin ja oppilaan, ostajan ja myyjän keskinäisissä väleissä, että talouselämän järjestys vastasi ajan siveellisiä vaatimuksia. Ja keskiajalla koetettiin, kirkon vaikutuksesta, enemmän kuin milloinkaan aikaisemmin tai myöhemmin sovittaa uskonnon ja siveellisyyden vaatimuksia kaikkiin elämän oloihin, niin että talouselämän valvomisen velvollisuus otettiin aivan erityisen vakavalta kannalta. Uskonnolla on yleensä ollut suunnattoman suuri merkitys talouselämän terveeseen kehitykseen nähden.

Keskiajan kaupungeissa yhteiskunnan etu pääsee vaikuttamaan teollisuuden johtoon *ammattikuntalaitoksen* kautta, samalla kuin ammattikuntalaitos on tulos silloisten käsityöläisten yhteenliittymistarpeesta. Ammattikunta oli nimittäin toiselta puolen kaikkien ammattiin kuuluvien

muodostama yhdistys, toiselta puolen sillä katsottiin osaltansa olevan hoidettavana julkinen tehtävä eli virka talouselämässä, ja siitä syystä ammattikuntia tarkasti valvoivat ja pitivät silmällä kaupungin viranomaiset, s. o. pormestari ja raati. Varsin merkillisiä ovat ne yhtäläisyydet, joita monella alalla on olemassa keskiajan ammattikuntain ja nykyajan ammattiyhdistysten välillä. Mainitsen ainoastaan yhden seikan, n. s. ammattipakon, joka täydellisesti vastaa nykyaikaista ammattiyhdistyspakkoa, josta puhutaan enemmän seuraavassa luvussa. Useimmissa kaupungeissa oli näet asianlaita niin, ettei ammattia saanut harjottaa kukaan, joka ei ollut ammattikunnan jäsen, joka ei noudattanut sen sääntöjä ja suorittanut sille maksuja. Se valvonta, jota tässä kohden harjotettiin, oli tavattoman ankara ja sai melkein aina tukea kaupungin viranomaisilta.

Tällä tavalla oli lyhyesti esittäen keskiajan käsityöammatit järjestetty. Tämän järjestyksen perustuksena oli pieni, rajotettu tuotanto rajotetulla alueella, joka oli itselleen kylläksi, niin että paikkakunnan tuottajat hankkivat melkein kaikki, mitä siellä tarvittiin. Ihan kaikkia asukkaiden tarpeita eivät paikalliset tuottajat täällä yhtä vähän kun noilla suurilla maataloillakaan voineet tyydyttää, vaan joukko tuotteita, varsinkin ylellisyystavaroita, oli tuotava muualta, ja koko keskiajan kuluessa kulki pitkämatkaisia kauppiaita kallisarvoisine tavaroineen kaupungista kaupunkiin. Heitä pidettiin suuressa arvossa, heitä otettiin suurella huomaavaisuudella vastaan ja heidän onnistui saada verraten paljon myydyksi. Mutta kaupungeissa samaten kuin maataloillakin riitti se, mikä oli valmistettu paikalla, jokapäiväisen elämän tarpeisiin. Näin oli laita keskiajan kukoistusaikana.

Mutta tämä järjestys alkoi rappeutua keskiajan loppupuolella. 1300-luvun lopulla, ellei aikaisemmin, alkaa näkyä selviä oireita, että uusi järjestys on muodostumassa tai ainakin vanha hajalleen menemässä. N. s. *kapitalismi* on syntymässä. Keskiaikaisella työnantajalla ei ollut pääomaa. Rahalla oli kaupungeissakin verraten vähäinen merkitys. Sitä käytettiin tietysti ostettaessa ja myytäessä, mutta sitä ei juuri koottu kasaan. Tämä olikin tarpeetonta, sillä pitkäaikaista tuotantoa ei ollut. Kaikki valmistettiin hetkeä varten ja kulutettiin heti, valmistettiin uutta, joka kulutettiin yhtä pian. Mutta keskiajan loppupuolella pääoma alkoi saavuttaa merkitystä. Silloin syntyi vilkas yhdysliike länsimaiden eri osien kesken ja suuri halu saada tavaroita, joita oli tuotettu vain määrättyissä paikoissa. Verkateollisuus, se ennen kaikkea silloin murtaa keskiaikaisen tuotantojärjestyksen. Eri paikoissa valmistettiin näet erilaista verkkaa, joka oli haluttua koko Euroopassa. Tehtailijain täytyi lähettää pitkin Eurooppaa nämä eri verkkalajit, ja niinmuodoin tuotanto tuli kestävämmän kauemmin. Ei tuotettu vain omaa paikkakuntaa varten, vaan muitakin kaupunkeja, maita ja kansoja varten. Sen vuoksi tehtailijalla täytyi olla pääomaa, jonka avulla hän saattoi tulla toimeen sen ajan, joka kului, kunnes tavara oli valmistunut ja ostaja oli sen maksanut.

Samalla myöskin kauppa ja merenkulku saavuttivat entistä paljon suuremman merkityksen ja niitä ruvettiin harjottamaan suurempaa pääomaa ja varallisuutta vaativissa muodoissa; tähän aikaan syntyikin osittain selittämättömällä tavalla suuria omaisuuksia eri tahoilla länsimaita. Suuret maantieteelliset löydöt jouduttivat vielä tätä kehitystä. Samaan aikaan aljettiin myöskin suurentaa liikeyrityksiä. Keskiaikaisella käsityöläisellä oli harvoin

enemmän kuin kaksi sälliä ja yksi tai kaksi oppilasta; mutta nyt syntyi suuria laitoksia, vieläpä yksinäisiä, uudenaikaisessakin merkityksessä suuria yrityksiä ja tehtaita, jotka käyttivät tuhansia työmiehiä; näin oli laita sekä Ranskassa, Saksassa että Englannissa. Tällaisissa oloissa ammattikuntalaitos tietysti ei voinut pysyä samanlaisena kuin ennen. Vaikutukset tulivat hyvin pian näkyviin. Kun mestarit käyttivät niin monta apulaista, oli seurauksena, ettei jokainen sälli voinut päästä mestariksi. Mestari luokkaan pääsyä ruvettiin vaikeuttamaan tai, oikeammin sanoen, syntyi mestari*luokka*, jommoista ei ollut olemassa aikaisemmin keskiajalla. Eräissä ammattikunnissa määrättiin, että ainoastaan entisten mestarien pojat ja vävyt saattoivat päästä jäseniksi, toisissa säädettiin korkea pääsymaksu; ja kun tavallisella sällillä ei ollut tähän varoja, ei hänellä ollut mahdollisuutta päästä mestariksi. Sällit alkoivat silloin mennä naimisiin — ennen oli vain naimattomia sällejä — ja syntyi sälliyhdistyksiä eli sällikiltoja, jotka vähitellen asettuivat vastahakaan niitä eri yhdistyksiä vastaan, joissa ainoastaan mestareilla oli äänivalta. Syntyi yhteiskunnallinen vastakohta, luokkavastakohta mestarien ja sällien välillä. Sällit pysyivät sällinä koko elinikänsä.

Samaan aikaan tapahtui kaikilla yhteiskuntaelämän eri aloilla tärkeä muutos, se nim., että kun ennen koko johto oli ollut kaupungeilla, erittäinkin Saksassa ja suuressa määrin myöskin Ranskassa, se nyt siirtyi *valtiolle*, uudenaikaiselle kansallisvaltiolle, joka syntyi keskiajan lopulla ja uuden ajan alussa. Valtio otti hoitaaksensa monta tehtävää, jotka ennen olivat olleet kaupunkien huostassa. Ammattikunnat olivat ennen olleet paikallisia, jokaisella kaupungilla oli ollut omat ammatilliset yhdistyksensä. Mutta

jotta ammattikunnat saataisiin soveltumaan uusiin oloihin, niin ne oli tehtävä kansallisiksi ja niiden ylin johto oli siirrettävä valtiolle. Tällainen olikin kehityksen kulku, erityisesti Ranskassa. Samaan aikaan syntyi yhä useammilla aloilla valtakunnan lainsäädäntö. *Valtio* alkoi säätää lakeja talouselämälle paljon suuremmassa määrässä kuin milloinkaan keskiajalla.

Tämä koskee lähinnä 1500-, 1600-lukua ja 1700-luvun alkupuolta. Tätä aikaa sanotaan taloudellisella alalla *merkantilijärjestelmän* ajaksi, ja tämä järjestelmä merkitsee ennen kaikkea sitä, että valtio ottaa taloudellisen elämän johdon käsiinsä.

Kuuluisin ja ehkä merkillisin esimerkki valtion taloudellisesta ja työväen oloja koskevasta lainsäädännöstä on Englannin kuningattaren Elisabetin oppilaslaki vuodelta 1562, jonka täytyy vaikuttaa kuin ilmestys niihin, jotka ovat olleet siinä käsityksessä, ettei ole ollut olemassa minäänlaista yhteiskunnallista lainsäädäntöä ennenkuin viimeisten viidenkymmenen vuoden kuluessa.

Tässä laissa, joka koski sekä maanviljelys- että teollisuusustyöväkeä, oli ensinnäkin säädöksiä työpalkkojen suuruudesta. Palkkoja ei määrätty kerta kaikkiaan, vaan säädettiin, että rauhantuomarin tuli joka vuosi määrätä palkat »ajan niukkuuden ja puutteen mukaan», s. o. että jos hinnat kohosivat, niin rauhantuomarin tuli korottaa palkkoja, ja jos hinnat laskivat, niin hänen tuli alentaa ne, niin että saattoi olla varma siitä, että työväen olot eivät huonontuneet. Myöskin työaika määrättiin tässä laissa. Talvella oli tehtävä työtä auringon noususta sen laskuun ja kesällä 13—14 tuntia siihen luettuna 2 ¹/₂ tunnin lepo aterioimista varten.

Lisäksi laki sisälsi säädöksiä oppilaista, kuinka monta oppilasta sai olla jokaista sälliä kohti ja kuinka monta sälliä jokainen mestari sai pitää. Nämä määräykset koskivat koko maata. Siten ammattikunnat tulivat jossakin määrin tarpeettomiksi, sillä valtion edustajat ottivat huostaansa sen valvonnan, jota ammattikunnat ennen olivat harjottaneet.

Tämä laki oli, niinkuin näkyy, työväen suojelulaki, joka meni pitemmälle kuin useimmat nykyiset lait, ja viime vuosien tutkimukset osottavat selvästi, että sitä sovellettiin laajassa mitassa 1600-luvulla ja kauas 1700-luvulle.

Siitä huolimatta saattaa kuitenkin tavallaan sanoa, että uudenaikainen valtio ei pystynyt täyttämään niitä tehtäviä, jotka joutuivat sille ammattikuntalaitoksen rappeutuessa.

Selvää on, että on verrattomasti paljon helpompi säätää lakeja kaupungin ahtaiden muurien sisäpuolella liikkuvalla talouselämälle kuin kokonaiselle maalle, joka on nopeasti ja voimakkaasti kohoamassa, varsinkin kun ei samalla valvota, että lakeja myöskin noudatetaan.

Ja lisäksi tulee, että merkantilijärjestelmällä oli vielä toinenkin puoli paitse sitä, että valtio otti haltuunsa työolojen johdon. Merkantilijärjestelmä merkitsee myöskin *valtapolitiikkaa* taloudellisella alalla. Sen valtiomiehet pitivät päätehtävänänsä kehittää oman valtionsa tuotannon ja taloudellisen voiman suurimpaan mahdolliseen määrään ja sitten taloudellisesti voittaa muut, kilpailevat valtiot. Mutta tällaisessa taistelussa suuret yritykset ovat tärkeimmät aseet, niiden avulla voidaan paraiten voittaa ulkomaiset kilpailijat. Sen vuoksi merkantilijärjestelmä tuli jossakin määrin olemaan uusien kapitalististen yritysten tukena, ja sen valtiomiehet eivät useinkaan paljon välittä-

neet työväestä. Saattaa siis olla syytä sanoa, että vanhan keskiaikaisen käsityöammattijärjestelmän sijaan ei tullut mitään uutta järjestelmää varsinaisen elinkeinolainsäädännön alalla.

Kiinnittäkäämme nyt huomiomme yksinomaan Englantiin, sillä tämä maa on uudenaikaisen teollisuuden kotimaa, ja esitys hämmentyisi liiaksi, jos joka kerta olisi huomautettava, milloinko ne taloudelliset olot, jotka olivat vallalla Englannissa, eivät olleet ihan samanlaiset kuin muualla vallitsevat.

Englannissa, jossa villateollisuus oli pääteollisuutena 1700-luvun keskipaikoille asti, jolloin sen sijaan tuli puuvillateollisuus, taloudellinen elämä pukeutui uuteen muotoon. Tämä muoto oli *kotiteollisuus*, jota harjoitettiin työntekijäin omassa kodissa. Kun käsityöläisillä oli koko tuotanto omissa käsissään, niin nämä kotityöntekijät olivat kaikki riippuvaiset pääomasta, siitä, jolla oli rahaa. Sääntönä ei enää ollut, että jokaisella käsityöläisellä oli omat työkalunsa ja raaka-aineensa, vaan kapitalisti antoi käsityöläiselle sekä koneet että raaka-aineen (villan) tuotteen valmistamiseksi. *Tuotantovälineet*: työkalut ja raaka-aine, jotka työntekijä tarvitsi tuotantoa varten, eivät olleet hänen; niinmuodoin ei työn tuotekaan ollut hänen. Se, mitä hän valmisti, ei ollut hänen. Hän oli pannut työnsä toisen omaisuuteen; hän sai siitä tietysti maksun, mutta se, mitä hän oli tehnyt, ei milloinkaan ollut hänen *omansa*. Tämä saattoi hänet riippuvaiseksi kapitalistista ja supisti hänen vapauttansa suuremmassa määrässä kuin keski-ajalla milloinkaan oli ollut asian laita.

Nykyajan työntekijöistä nämä kotityöläiset erosivat sen puolesta, etteivät he olleet koottuina tehtaisiin, vaan työskentelivät kotonaan. Tällä työtavalla oli erityiset

etunsa. Ensinnäkin oli siten mahdollista harjottaa teollisuutta ja maanviljelystä yhdessä. Maanviljelystyöläinen saattoi, kun maanviljelyksellä oli hyvä aika, kiinnittää päähuomiensa siihen, kun taas oli huono aika, niin hän saattoi hankkia koneita ja villoja, työskennellä teollisuuden palveluksessa ja siten elää kituutta eteenpäin, kunnes jälleen maanviljelykselle tuli hyvä aika, jolloin hän taas saattoi omistaa suurimman osan työtään sille.

Lisäksi työnjako ei vielä ollut niin pitkälle ajettu kuin myöhemmin, vaan yleensä työmies teki tuotteensa täysin valmiiksi. Saatuaan villan hän lopetti työnsä ainakin useissa tapauksissa vasta sitten kuin verka oli valmista.

Viime vuosien tutkimukset ovat kuitenkin osottaneet, että Englannin kotiteollisuudessa vallitsi erittäin tukat olot ennen varsinaisen suurteollisuuden valtaan pääsemistä. Rungas kokemus opettaa myöskin, että kotiteollisuus on vaarallisimpia aloja, joille voi antautua, syystä että kotityöläinen voi työskennellä rajattoman kauan samalla kuin hänen on pakko ajaa perheen kaikki jäsenet pienestä pitäen työhön. Sen vuoksi voi sanoa, että kotiteollisuus laski perustuksen kaikille niille onnettomuuksille ja epäkohdille, joita sittemmin oli ilmestynyt.

Olemme näin tulleet n. s. *teolliseen vallankumoukseen*, joka alkoi 1760-luvulla ja jota Englannissa kesti noin 60—70 vuotta, ehkä vähän kauemminkin, ja joka sitten on vuoroonsa kulkenut maasta maahan ja ulottanut vaikutuksensa koko sivistyneeseen maailmaan, vaikkei siirtoaika missään ole ollut niin vaikea kuin Englannissa. Tämän muutoksen ulkonaisina merkkeinä ovat nuo suuret keksinnöt, uudet koneet — kehruukone, koneelliset kangaspuut, Wattin höyrykone ja monet muut — ja muutos tapahtuu

ensin puuvillateollisuudessa, joka siten kohosi maailman-teollisuudeksi, ensimmäiseksi laatuaan.

Tuotantotapa joutui täydellisen mullistuksen alaiseksi. Nyt oli mahdollista koneiden avulla saada aikaan kymmenen, jopa sata kertaa enemmän kuin käsillä oli saatu aikaan; ja myymällä näin valmistettuja tavaroita koko maailmaan, ennen kaikkea Intiaan, voitiin lisätä tuotantoa niin suunnattomiin määriin, ettei sellaista oltu voitu ennen uneksiakaan. Koottiin äärettömän suuria rikkauksia. Tuotantokustannukset alennettiin uskomattomassa määrässä, ja on helposti ymmärrettävissä, että nykyajan verraton hyvinvointi olisi ollut mahdoton ilman tätä teknillisessä tuotannossa tapahtunutta mullistusta. Suurtuotannolla on kaikilla aloilla suuret edut, joita en kuitenkaan voi tässä ruveta selvittämään.

Koneet vaikuttivat heti suuria muutoksia työmiesten asemassa.

Ensinnäkin sen vuoksi, että kone on kallis. Siihen on sidottu suuri pääoma, joka on saatava korkoa kasvaamaan; jokaisen tunnin, jonka se on toimettona, se on voittoa tuottamatta, mutta pääomasta, joka on siihen sidottu, on siitä huolimatta maksettava korkoa. Kone kävi eikä ollut milloinkaan unen tarpeessa; mutta näin ei myöskään se, joka hoiti konetta, voinut saada nukkua. Seurauksena oli pitkä työaika; tehtiin työtä yötä päivää.

Toiseksi koneet ottivat suorittaaksensa paljon kaikkein raskainta työtä, jota ihmiset olivat ennen suorittaneet; uusi järjestelmä vaati sen vuoksi vähemmän ruumiillista voimaa kuin entinen. Seurauksena oli, että oli edullista käyttää naisia ja lapsia täyskasvuisten miesten sijasta. **Ovatpa** naiset ja lapset käyttökelpoisempiakin, sillä heidän hennot ja notkeat sormensa ja suurempi liikkuvaisuutensa

tekee heille helpommaksi kääntyä koneen ääressä, kun esim. joku virhe on korjattava.

Lisäksi ensimmäiset koneet edellyttivät hyvin vähäistä ammattitaitoa. Kysymyksessä oli mitä yksinkertaisimmat temput, jotka oli yhä uudestaan uusittava. Ne ammattitaitoiset käsityöläiset, joita ennen oli olemassa, kävivät tarpeettomiksi.

Sitäpaitse koneet tekivät suurimman osan työtä, ja näin ollen ei ollut kunnallista, että työmiehille maksettiin vähemmin. Naisten ja lasten käyttämisestä oli seurauksena, että täyskasvuiset työmiehet joutuivat työttömiksi. Kun nyt oli mahdollista käyttää naisia ja lapsia tehdastyössä, niin otettiin työhön tuhansittain oppilaita eikä haluttu käyttää ammattitaitoisia työmiehiä. Sillä tavoin pääsi koko Englannissa valtaan kurjuus, jonka vertaista ei ehkä milloinkaan ennemmin tai myöhemmin ole ollut olemassa.

Lisäksi nuo kalliit koneet tekivät tehtaat tarpeellisiksi. Työmiehet koottiin yhteen paikkaan, josta taas oli monenlaiset seuraukset. Näin tehdasteollisuus heti erotti työmiehet maanviljelyksestä. Nyt ei enää voitu olla samalla kertaa sekä maanviljelys- että teollisuustyöläisiä, vaan työmiesten täytyi kokonaan antautua tehdastyöhön.

Ennenkuin höyrykone oli keksitty, olivat tehtaat yieensä maalla, syystä että vesiputouksia käytettiin liikevoimana, mutta höyrykoneen keksintö teki vesivoiman tarpeettomaksi, ja tehtaat muutettiin kaupunkiin. Siten alkoi myöskin se väestön sulloutuminen kaupunkiin, joka on uudenaikaisen teollisuuden huomattavimpia tunnusmerkkejä, ja joka Englannissa on mennyt niin pitkälle, että noin kolme neljättä osaa sen väestöstä nyt asuu kaupungeissa.

Lopuksi koneiden käytäntö aikaansai entistä paljon pitemmälle menevän *työnjaon*.

Taloustieteen perustaja Adam Smith on kuuluisassa teoksessaan »Kansojen hyvinvoinnista» työnjaon esimerkkinä esittänyt neulain valmistuksen. Hän huomauttaa, että *yksi* neulatehtaan työmies ei koskaan tee muuta kuin leikkaa poikki metallilangan, toinen tekee vain itse neulan kärjen, kolmas taas ei muuta kuin neulan silmän. Ei kukaan työmiehistä milloinkaan valmista koko neulaa. Hän huomauttaa, kuinka suunnattomasti tämä lisää tuotantoa, niin että kymmenen työläistä yhdessä voi tehdä 48,000 neulaa päivässä. Tämä esimerkki on nyt vanhentunut, sillä neulain valmistus on tätä nykyä pelkkää koneellisuutta; ainoastaan kolme miestä apunaan koneenkäyttäjä ja poika saattaa nyt valmistaa 7 1/2 miljoonaa neulaa päivässä. Mainitsen kuitenkin tämän esimerkin, koska se on niin kuuluisa ja myöskin hyvin valaiseva.

Työnjaosta on nim. ollut seurauksena, että työläiset eivät koskaan opi ammattiansa täydellisesti, vaan ainoastaan pienen osan tuotantoa. Jos tätä tuotannon osaa ei enää tarvita, niin ne, jotka ovat tehneet tätä osatyötä, ovat aivan avuttomia, sillä ei kellään ole (äsken mainituksessa esimerkissä) iloa neulankärjestä, ellei neulan muita osia valmisteta samaa menettelytapaa noudattamalla.

Työnjako on aikaansaanut kaikkien ihmisten kesken yhteyden, keskinäisen riippuvaisuuden, jonka jyrkkänä vastakohtana ovat aikaisemman keskiajan itsenäiset taloudet, jotka itse tuottivat melkein kaikki tarpeensa. Onnettomuus tai vaikeus, joka kohtaa tuotantoa jossakin paikassa, tuntuu koko maailmassa, ja me saamme kärsiä synneistä ja onnettomuuksista, jotka ovat tapahtuneet missä noista viidestä maanosasta tahansa.

Paraimpänä esimerkkinä tästä on ehkä suuri pohjois-Amerikan sisällinen sota 1861—1865. Kun pohjoisvaltiot sulki saarroksiin etelävaltioiden satamat, eivät etelävaltiot voineet viedä puuvillaansa maasta; ja koska koko Englannin puuvillateollisuuden pohjana oli etelävaltioista tuotu puuvilla, niin oli seurauksena, että puoli miljoonaa *englantilaista* työmiestä joutui työttömäksi sen tähden että Yhdysvalloissa oli sota.

Yleensä uudenaikaisen yhteiskunnan perustuksena on keskinäinen yhteys kaiken ja kaikkien välillä, jota ei voi kyllin usein huomauttaa, sillä tämän seikan tulee synnyttää keskinäistä solidarisuutta, yhteenkuuluvaisuuden tunnetta. Solidarisuuden pitäisi epäilemättä tuntua lujemmalta, kun eri maiden ja maanosien välinen yhteys on helppompi.

Mutta eri paikoissa suoritettun työn välillä vallitsevasta yhteydestä on myöskin, niinkuin äskenen esimerkki osoittaa, seurauksena se suuri onnettomuus, että tuotannossa sattuvien epätasaisuuksien vaikutukset ulottuvat laajalle. Ja tällaisia epätasaisuuksia saattuu alituisesti. Jos esim. teollisuudessa on nousun aika, niin entistä enemmän työväkeä antautuu siihen. Jos taas tulee huonompi aika, niin että tehtailijat eivät saa tavaroitansa menemään kaupaksi, tai jos valtaan pääsee uusi tuotantomennettely tai uusi muoti, niin ettei enää haluta senlaatuista hansikkaita, senlaatuista hattuja ja niin edespäin — silloin joutuu maantielle tuhansittain työläisiä, jotka eivät tiedä, mihin heidän on ryhdyttävä.

Teollisuuden alalla tapahtunut mullistus vaikutti, että täyskasvuisia ja oppineita käsityöläisiä joutui joukottain työttömiksi. Ne, jotka ansaitsivat enimmin, olivat keskenkasvuisia poikia ja tyttöjä, jotka tuskin kykenivät mihin-

kään kunnolliseen työhön, mutta jotka oleilivat tehtaissa yötä ja päivää. He ansaitsivat niin paljon kuin työläinen yleensä saattoi saada. Mutta palkat olivat lakkaamatta alenemassa. Puheena oleva epäkohta levisi niihinkin teollisuudenhaaroihin, joihin ei uusi konetekniikka suorastaan vaikuttanut, ja esiintyi usein kaikkein pahimpana siellä, missä jonkun vanhan teollisuuden täytyi ruveta kilpailemaan uuden koneteollisuuden kanssa, jonka tuotantokustannukset olivat niin monta vertaa alhaisemmat.

Lasten työ tämänaikaisissa tehtaissa on kamalimpia asioita, joista saa lukea historiassa; se on tullut hyvin tunnetuksi niiden tutkimusten kautta, jotka Englannin parlamentti pani toimeen. Nämä tutkimukset suoritettiin kuitenkin aikana, jolloin olot jo olivat parantuneet, ja siitä voi saada käsityksen, millaiset niiden täytyi olla aikaisemmin. Tavatonta ei ollut, että seurakunnat huutokauppasivat vaivaistalolapsia tai että köyhät vanhemmat myivät kuusivuotiaat lapsensa oppilaiksi, jommoisina heidän tuli olla 21 vuoden ikään asti. He saivat tehdä työtä 14 tuntia päivässä eivätkä koskaan saaneet mennä kotiin lepäämään, vaan heidän täytyi panna maata niille hirvittäville makuulavoille, joita oli laitettu tehtaisiin ja joille lapset saivat laskeutua, parvi parven jälkeen, niin että vuoteet eivät koskaan ehtineet kylmetä. Päivällisloman aikana lasten täytyi puhdistaa koneet, eikä tehty mitään heidän suojelemisekseen koneen vaaroilta. Ne onnettomuudet, jotka tästä olivat seurauksena, olivat niin yleiset, että silvottuja luita tavallisesti sanottiin »tehdasluiksi». Näin saatettiin nuorempi sukupolvi Englannin työväkeä niin perinpohjaisen hävityksen alaiseksi, että sittemmin tarvittiin 50—60 vuotta sen korjaamiseksi. Työväenluokka rappeutui kauhistuttavassa määrässä.

Tehdasjärjestelmä teki myöskin työmiehen suuressa määrin epäitsenäiseksi, koska hän meni järjestöön, joka oli jo valmis, jossa hän oli vain pieni koneiston osa ja jossa hän oli kokonaan riippuvainen koneiden johtajasta.

Silloin — kun kurjuus oli suurimmillaan ja suojelusta paraiten tarvittiin — silloin työmiehet kääntyivät valtion puoleen anoen, että Elisabet kuningattaren oppilaita ja työaikaa koskeva laki pantaisiin voimaan ja sovellettaisiin, että työnantajat velvotettaisiin totelemaan vanhoja lakeja. Huomattava on näet, että työväki oli hyvin vanhoillista. Se vastusti kaikin tavoin koneiden käytäntöön ottamista eikä edes kavahtanut särkemästä niitä. Se tahtoi vain saada takaisin vanhan järjestyksen, johon se keran oli tottunut.

Mutta tästä eivät valtiomiehet tahtoneet kuulla puhuttavankaan, vaan päinvastoin he puolestaan ilmeisesti vielä vaikeuttivat tuota hirveätä siirtoaikaa lakaisemalla kokonaan pois vanhan taloudellisen järjestyksen. Tosin on hyvin vähän luultavaa, että tämä järjestys ajan pitkään olisi voinut vaikuttaa hyvää. Se oli jo saanut rappeutua sadan vuoden kuluessa eikä asia ollut enää autettavissa. Yhteiskunnalle ei enää sopinut se puku, joka oli tehty vanhempaa aikaa varten. Olisiko taas vanhaa järjestystä voinut kehittää sellaiseksi, että se olisi soveltunut uuden ajan tarpeisiin, se on kysymys, josta ei kannata keskustella, sillä sen ajan johtavat miehet eivät voineet ajatellakaan mitään sellaista.

Nyt tunkeutui vastustamattomasti esille aivan uusi katsantotapa, jonka onnistui hämmästyttävässä määrässä muuttaa olosuhteet oman kuvansa mukaan. Tämä uusi katsantotapa, taloudellisella alalla esiintyvä individualismi (yksilöllisyys) eli liberalismi (vapaamielisyys), vei lopuksi

siihen näennäisesti yksinkertaiseen periaatteeseen, että valtion tuli olla kokonaan sekaantumatta taloudelliseen elämään ja antaa eri etuharrastusten taistella taistelunsa loppuun valtiovallan siihen ensinkään osaa ottamatta. Oltiin ihan varmoja siitä, että jos vain valtio antoi jokaisen hoitaa omat asiansa, niin kaikki kävi hyvin. Tämä uusi katsantotapa hylkäsi siis ensi kerran historiassa sen käsityksen, että yhteiskunnalla oli oikeus ja velvollisuus valvoa taloudellisen elämän kulkua, suojella heikkoja ja huolehtia kokonaisuuden edusta. Liberalismi pääsi täydellisesti valtaan taloustieteessä, joka syntyi näinä vaikeina aikoina ja joka esiintyi saattaa sanoa täysin valmiina skotlantilaisen Adam Smithin kirjassa »Kansojen hyvinvoinnista» (*The Wealth of Nations*), joka ilmestyi 1776, yksi merkillisimpiä kirjoja mitä milloinkaan on kirjoitettu. Siinä puolustettiin *vapaan kilpailun* aatetta, jota ranskaksi sanotaan *laissez-faire* -(antamennä-) periaatteeksi, ja erityisesti myöskin — Adam Smithin rehellisen vakaumuksen mukaan — työväen edun kannalta. Sillä hänen käsityksensä oli se, että jos vain jokainen teki, mikä hänelle oli hyödyllisintä, niin yhteiskunta kokonaisuudessaan oli saava siitä suurimman hyödyn; jos jokainen pitää silmällä yksityistä etuansa, sanoo hän, niin häntä johtaa ikäänkuin näkymätön käsi siihen, mikä on kokonaisuuden eli yhteiskunnan etu.

Tähän käsitykseen nojautumalla ruvettiin järjestelmällisesti purkamaan vanhaa järjestystä. Vanhat lait kumottiin, ja kun työväki pyysi suojelusta epäkohtia vastaan, niin vastattiin, että nämä olivat paraiten korjattavissa siten, että ei tehty kerrassaan mitään niiden korjaamiseksi.

Kehitys osotti kumminkin melkein samalla hetkellä tämän katsantotavan vääräksi. Seuraavassa luvussa olen

puhuva yhdestä pääaseesta, jota on käytetty vapaan kilpailun poistamiseksi, nimittäin ammattiyhdistyksistä, ja kolmannessa luvussa olen esittävä, mitä valtio eli yhteiskunta on tehnyt paremman järjestyksen aikaansaamiseksi yhteiskunnallisen ja taloudellisen elämän alalla.

II.

Työväen yhteenliittyminen: ammattiyhdistykset.

Edellisessä luvussa loimme lyhyen silmäyksen Euroopan yhteiskunnalliseen kehitykseen 1800-luvun alkupuolelle asti ja osotimme lopuksi, kuinka vanha talous- ja yhteiskunta-elämän järjestys rappeutui suurteollisuuden syntyessä 1760-luvulla ja lähinnä seuraavan 60 vuoden kuluessa.

Vanha järjestelmä oli Englannissa täydellisesti pois lakaistu, ja siellä vallitsi vapaa kilpailu, s. o. se järjestelmä, että valtio ei koetakaan suoranaisesti vaikuttaa työnantajain ja työntekijäin, taloudellisen elämän eri puolien väliin suhteisiin ja yleensä maassa ja maan ulkopuolella valitsevaan aineelliseen elämään.

Englannissa tämä vanhan järjestelmän rappeutuminen ja sen yhteydessä suurteollisuuden kuulumattoman äkillinen kehitys synnytti yleistä kurjuutta kaikissa yhteiskuntaluokissa, suurta hämminkiä ja tavattoman vaikeita aikoja, jotka kauaksi aikaa eteenpäin painoivat jälkensä niihin sukupolviin, jotka olivat nousemassa.

Muissa Europan maissa uusi aika ei tehnyt tuloansa näin repäisevästi, suurteollisuus pääsi niissä alulle paljon myöhemmin — Saksassa tuskin ennen 1850-lukua — ja vanha järjestys pysyi kauemmin voimassa. Mannermaan valtioissa ammattikunnat olivat säilyneet hengissä vuosisatoja eikä niiden aika vielä 1800-luvullakaan ollut mennyt. Tämä koskee myöskin Ruotsia ja Suomea, joissa maissa ammattikuntalaitos tuskin pääsi alulle, ennenkuin se jo oli taantumassa muualla Europassa; Ruotsissa »elinkeinovapaus» pantiin toimeen 1846 ja 1864, Suomessa vasta 1868 ja 1879. Siirtyminen uusiin oloihin tapahtui sen vuoksi tasaisemmin eikä missään esiintynyt niin paljon kurjuutta kuin Englannissa. Mutta suurteollisuus raivasi itselleen tien toiseen maahan toisensa jälkeen ja on nyt vallannut koko sivistyneen maailman.

Vapaa kilpailu — se järjestelmä, joka oppineitten ja valtiomiesten 1800-luvun alulla omistaman käsityksen mukaan oli määrätty pysymään voimassa kaikiksi ajoiksi eteenpäin ja olemaan ainoa oikea taloudellisen elämän järjestys — vapaa kilpailu tuli olemaan varsin lyhytaikainen. Jo ennenkuin vanha järjestys oli ennättänyt mennä hajalle, oli syntynyt tai ainakin näyttäytynyt uuden järjestyksen siemeniä, sen yhteiskuntarakennuksen alkeita, jonka 1800-luku on rakentanut ja jossa me tätä nykyä elämme yhä edelleen jatkaen sen rakentamista.

Työväen yhteenliittymistä on vanhastaan ollut olemassa. Sälleillä oli, niinkuin jo olen maininnut, ollut ammattikuntansa ja yhdistyksensä, jotka osittain olivat riidassa mestarien yhdistyksen kanssa ja osittain toimineet yhdessä niiden kanssa. Ammattikuntalaitoksen rappeutuksessa olivat sorretut mestarit, itsenäiset sällit ja ne kotityö-

läiset, joita oli olemassa, yhdistyneet monella eri tavalla, eikä valtiomahti yleensä ollut sitä vastustanut.

Samaan aikaan oli otteittain jatkettu vanhaa yhteiskunnallista lainsäädäntöä aina 1700-luvun loppupuolille asti; oli määrätty työajat ja työpalkat ja koetettu niin hyvin kuin voitiin parantaa työväen oloja. Ja kun tämä järjestys rappeutui, syntyi uusi työväensuojelulainsäädäntö ja uusia työväen yhteenliittymisiä. Tässä luvussa teen yksinomaan selkoa työväen omasta yhteenliittymisestä, siitä, mitä se itse on tehnyt luodakseen uuden olojen järjestyksen ja rakentaakseen uuden yhteiskunnan vapaan kilpailun anarkiasta.

Suurteollisuuden kotimaassa, Englannissa, syntyi ammattiyhdistyksiä jo 1700-luvulla. Ne kiellettiin juuri 1800 vaiheilla (1799—1800); mutta tämä kiello kumottiin 25 vuotta myöhemmin, ja sen jälkeen yhdistykset pääsivät hyvään vauhtiin, vaikka vallankumouksellisissa ja järjestymättömissä muodoissa. Alkupuolella 1850-lukua syntyivät ensimmäiset sanan nykyaikaista merkitystä vastaavat ammattiyhdistykset Englannissa; sieltä ne levisivät muihin maihin ja ovat nyt yhtä yleisiä ilmiöitä kuin suurteollisuus ja valtion sekaantuminen taloudelliseen elämään. Pohjoismaissa nämä yhdistykset ovat hyvin nuoria: onhan näiden maiden suurteollisuus jotenkin myöhäistä alkuperää. Suomessa ensimmäiset syntyivät 1880-luvulla, ja oikeaan vauhtiin ammattiyhdistysliike on täällä päässyt vasta ihan viime vuosina, 1905 suurlakon jälkeen.

Jätän nyt historiallisen esityksen ja koetan, mikäli tila myöntää, selvittää, mikä tehtävä ammattiyhdistyksillä on, miksi niitä tarvitaan ja kuinka ne toimivat.

Iso tehdas on nykyisissä oloissa kokonaisuus, yksi ainoa suuri koneisto, jota täytyy olla johtamassa yksi yhteis-

nen tahto ja jossa kaikki työläiset ovat suuren rattaan hampaita. Ei voi olla puhettakaan, että niillä työläisillä tai yleensä niillä henkilöillä, joilla on paikkansa tässä suuressa koneistossa, voisi olla mitään itsenäistä tahtoa tai oikeutta toimia omin päin. Heidän on mukauduttava siihen järjestykseen, joka vallitsee tuota suurta konetta, tehdasta; ja heidän yksityisen tahtonsa tehtävänä on vain tehdä heidät mahdollisimman kelvollisiksi täyttämään sen sijan, mikä heillä on tässä suuressa koneistossa. Uuden aikaisen tehtaan työläinen ei voi juuri ensinkään vaikuttaa työehtoihin, työpalkkoja jossakin määrin lukuunottamatta.

Jos ensin pidämme silmällä *työaikaa*, niin ei voi olla puhettakaan siitä, että työnantaja sallisi yhden työläisen tulla k:lo 6, toisen k:lo 7, kolmannen k:lo $1\frac{1}{2}$ 8 j. n. e. Tehdas avataan k:lo 6, ja niiden työläisten, jotka tarvitaan tehtaan hoitoa varten, täytyy olla siellä määrättyinä aikana. Jos on suuri kiire ja paljon tilauksia, niin työnantaja ei voi tyytyä siihen, että muutamat työläiset kieltäytyvät tekemästä ylityötä. Koneenkäyttäjä esim. tarvitaan välttämättömästi, jotta tehdas voisi olla käynnissä. Jos hän sanoo, että hän ei tahdo tehdä ylityötä, niin työnantaja ei voi jatkaa tuotantoa. Siitä syystä saa olla olemassa ainoastaan *yksi* tahto, *yksi* yhteinen ryhmä määräyksiä sen johtamiseksi, ja työläisen täytyy suostua noudattamaan niitä aikoja, jotka työnantaja on määrännyt.

Edellytän nyt toistaiseksi, ettei ole olemassa ammattiyhdistyksiä, vaan että jokainen työläinen on ihan yksin jokaisen työnantajan rinnalla, että hänen on koetettava saada aikaan ne ehdot, jotka ovat hänelle paraimmat.

Vielä vähemmin kuin aikaan yksinäinen työläinen saattaa vaikuttaa tehtaassa vallitseviin *terveysoloihin*; ilma, puhtaus, tila on jotakin, joka riippuu tehtaan yleisestä

johdosta, rakennuksesta ja muusta järjestelystä, joihin yksityinen työläinen ei voi vaikuttaa. Hän ei myöskään voi vaikuttaa *turvallisuuteen*, kun työläinen on suojeltava koneilta, vapailta konehihnoilta, avonaisilta rattailta, joiden hampaat tarttuvat hänen vaatteisiinsa, ja yleensä siltä uudenaikaisen suurteollisuuden tuottamalta mahdollisuudelta, että hänestä voi elinajakseen tulla raajarikko. Yksin omaan työnantajan vallassa on ryhtyä niihin suojelustoimiin, jotka ovat välttämättömät työväen personallisiksi turvallisuudeksi. Kaikissa näissä asioissa työmies on voimaton, jos hän toimii yksinään. Saattaa sanoa, että *sillä edellytyksellä* — joka kuitenkin tuskin milloinkaan lienee toteutunut —, *että työläinen on yksin, ilman mitään yhteyttä toveriensa kanssa, työnantaja yksin määrää työsopimuksen sisällyksen*. Yksityisen työläisen ei ole mahdollista tuntuvammassa määrässä vaikuttaa niihin ehtoihin, joiden alaisena hänen on tehtävä työtä. Ja saatamme ymmärtää, että työehdot merkitsevät paljon enemmän työläiselle kuin työnantajalle, sillä edellinen viettää suuremman osan valvella olevaa elämäänsä tehtaassa, kun taas jälkimäinen vain pistäytyy siellä, ja myöskin työn johtajat, insinöörit ja muut sellaiset, ovat paljon vähemmän riippuvaisia tehtaan terveys- ja muista oloista.

On siis ilmeistä, että työpalkkaa lukuunottamatta yksityinen työläinen ei voi vaikuttaa työsopimukseen. Mitä taas *työpalkkaan* tulee, joka ehkä on työsopimuksen kaikkein tärkein kohta, niin siihenkin nähden yksinäinen työläinen on erittäin vaikeassa ja voimattomassa asemassa. Työläinen ei saata odottaa, eikö hän jonkun ajan kuluttua voi saada parempaa palkkaa. Hän ei voi sanoa työnantajalle: »Nyt te ette tahdo antaa minulle enempää, no niin, minä odotan viikon päivät, ehkä minä sitten voin saada

enemmän». Hänen täytyy näet elää senkin viikon aikana, ja siltä viikolta, jona hän ei tee työtä, on hänen työnsä mennyt hukkaan — eihän hän voi myydä sitä työtä, jota hän ei ole suorittanut.

Lisäksi, ja se on vielä tärkeämpää, ei yksityinen työmies voi päästä selville siitä, millainen asema teollisuuden alalla kulloinkin on. Hän ei voi tietää, tarvitseeko työnantaja häntä välttämättömästi — niinkuin asianlaita on hyvinä aikoina, jolloin tuotantoa on lisättävä — vai onko huono aika, niin että työaikaa voidaan lyhentää tai tulla toimeen vähemmällä työvoimalla. Työläisellä ei siis ole mahdollisuutta arvostella asemaa, niinkuin työnantajalla on ja täytyy olla.

Sitäpaitse työläinen ei ole tarpeeksi liikkuvainen. Siinäkin tapauksessa, että hän tietää työtä olevan saata-vissa esim. Helsingissä, hän ei aina voi päästä sinne, vaan on sidottu paikkakuntaansa. Hän kulkee sokkosilla, kun hänen on määrättävä, mitä työtä hänen on otettava ja mitä hänen on pyydetävä palkkaa. Hänen on pääasiassa ainakin antautuminen työnantajan armoille.

Englannissa oli 1800-luvun alussa suuri ja hyvin merkittävä työnantaja, Robert Owen, joka oli kehittänyt työläisensä tavattoman kunnollisiksi — suuri työnantaja, joka oli sosialisti. Hän oli sitä mieltä, että työnantajan oma etu vaati häntä maksamaan työväelle niin hyvät palkat ja suomaan sille niin hyvät työolot kuin suinkin mahdollista. Hän sanoi ammattiveljilleen: »Teillähän on kallisarvoiset koneet, ettehan te anna niiden seisoa ja tulla täyteen likaa ja vanhaa öljyä, vaan te teette kaikkenne, jotta ne pysyisivät hyvässä kunnossa eivätkä kuluisi pilalle ennen aikojaan. Mutta kalleimmat kaikista koneista ovat sentään työläiset, eikä meidän siis ennen kaikkea ole tehtävä kaikkemme

saadaksemme *heidät* niin vahvoiksi ja kestäviksi kuin mahdollista?»

Näin Owen, ja hänen sanoissa oli paljon perää. Mutta meidän on muistettava, että jos työnantaja on pannut kustannuksia koneeseen, niin se on hänen pysyväisesti, ja jos hän parantaa konetta, niin tämä parannus hyödyttää yksinomaan häntä. Työmies sitä vastoin on vapaa mies. Jos työnantaja antaa hänelle hyvät ehdot, niin että hänen hyvinvointinsa ja kuntonsa lisääntyy, niin saattaa tapahtua, että toinen työnantaja tarjoo hänelle vielä paremman palkan ja saa hänet heittämään paikkansa. Tässä tapauksessa edellisellä työnantajalla ei ole ollut vähintäkään hyötyä siitä, mitä hän on kustantanut hänen hyväksensä. Ja vielä enemmän tämä pitää paikkansa silloin, kun parempain työehtojen vaikutukset vasta hyödyttävät työväen lapsia, seuraavaa työläispolvea. Työnantaja voi silloin olla melkein varma siitä, että toinen saa niittä, mitä hän on kylvänyt. Saattaa siis ymmärtää, että vaikka työnantajan etu vaatiikin häntä antamaan työläiselle hyvät ehdot, ei tämä vaatimus kuitenkaan esiinny yksityiselle työnantajalle niin voimakkaana, että se saisi hänet suomaan työläiselle sen suojeluksen, joka on tarpeen.

On vielä olemassa paljon niitä, jotka pitävät paraimpana n. s. *patriarkallista* työsuhdetta, kun työnantaja huolehtii työväestään niinkuin isä ja nämä puolestaan osottavat hänelle rajatonta kuuliaisuutta ja luottamusta. Patriarkallinen työsuhde vallitsi suuressa määrin käsityöammateissa, mutta se ei estänyt sällejä muodostamasta omia yhdistyksiänsä — ja tämä suhde oli hyvin pitkälle kehittynyt meidänkin maamme vanhoissa *ruukeissa*. Sillä järjestyksellä oli kai hyvät ja huonot puolensa, riippuen työnantajan personallisuudesta; ja sen, joka toivoo takaisin

»tuota vanhaa hyvää aikaa», on syytä muistaa runoilija Frödingin kuvausta sen nimisessä runossa:

Koski pauhasi, moukari jymisi,
napina hämmeni murinaan,
kukaan ei kuullut, poljetut lymysi
orjina ratasten,
vuosisatasten
viinaa voihkien vaivoissaan.

Mutta olkoon tämän asian laita miten hyvänsä. Tuo vanha hyvä aika on mennyt menojaan, eikä se ole työväen syy. Teollisuuden uudet muodot ovat hävittäneet patriarkallisen työsuhteen. Osakeyhtiömuodosta ja osakekaupoista on seurauksena, että työläinen minä päivänä hyvonsä saattaa huomata palvelevansa uutta herraa — nim. uutta osake-enemmistöä; ja siinäkin tapauksessa, että suurin osa osakkeita pysyy saman suvun hallussa useampia sukupolvia (mikä alkaa olla yhä harvinaisempaa), niin työläinen on kuitenkin melkein kokonaan riippuvainen isännöitsijästä, ja tältä ei voi odottaa minkäänlaista perhetraditionien ymmärtämystä. Sanalla sanoen, nykyajan erinomaisen liikkuvainen teollinen elämä on tehnyt patriarkallisen työsuhteen mahdottomaksi.

Eikä se suinkaan ollutkaan patriarkallinen työsuhde, jota liberalismi pyrki saamaan aikaan työnantajain ja työväen välillä: päinvastoin sen valtiomiehet tekivät voitavansa vanhan järjestyksen hajottamiseksi, esim. Ruotsissa poistamalla vanhan ruukkilainsäädännön. Heidän päämääränsä oli toinen. *Vapaa työsopimus*, s. o. se sopimus, jonka keskenänsä tekevät *yksi* työnantaja ja *yksi* työmies, väikkyi vanhemman taloustieteen miesten mielessä ihanteena, työväenkin kannalta katsoen. He tuumailivat näin:

Se, jolla on lihaa, voita tai vaatteita myytävänä, on kiitollisin saadessaan myydä niillä ehdoilla, jotka hän voi aikaan saada, kun valtio tai yksityiset ovat sekaantumatta hänen asioihinsa. Taloustieteilijät pitivät työvoimaa tavarana, voin ja lihan kaltaisena, ja olivat sitä mieltä, että työmiehen tulisi saada myydä se ja työnantajan ostaa se niin edullisilla ehdoilla, kuin kumpikin saattoi saavuttaa.

Mutta työvoiman ja kaikkien tavarain välillä on ennen kaikkea se suuri erotus, että työvoimaa ei voida erottaa työläisen personasta. Sille, joka myy voita tai lihaa, on yhdentekevää, mitä niillä tehdään, häntä ei liikuta, hoideaanko niitä huonosti tai annetaanko niiden mädätä. Työmies sitä vastoin on kokonaan riippuvainen siitä, mitenkä hänen työvoimaansa käytetään.

Lisäksi työvoimaa ei voida panna varastoon. Samassa silmänräpäyksessä kuin sitä ei käytetä, se on poissa. Jos työmies ei tee työtä jonakin viikkona, ei hän milloinkaan voi myydä sen viikon työtä. Ja lopuksi työmiehen on, niinkuin jo olen esittänyt, tavattoman vaikea miltei mahdoton odottaa siksi kunnes hän saa työnsä myydyksi, samalla kuin hänellä ei ole yleissilmäystä ja kykyä lähteä siihen paikkaan, missä työstä maksetaan paraiten.

On sen vuoksi kaikilta kannoilta katsoen, työmiehen, työnantajan ja teollisuuden kannalta katsoen, ehdottomasti välttämätöntä, että vapaan sopimuksen sijaan tulee *kollektiiviset eli yhteissopimukset*, s. o. sopimukset, jotka tehdään yhteisesti kaikkien niiden työmiesten puolesta, joiden etua välipuhe koskee.

Onhan tehdas, niinkuin jo tämän luvun alussa sanoin, kokonaisuus. Kaikki työläiset ovat mukana tässä kokonaisuudessa, ja näin on selvä, että ne sopimukset, jotka tehdään, on tehtävä koko tehtaan puolesta. Ne on tehtävä

kollektivisesti. Ja näin on todellisuudessa aina tapahtunut, myöskin jo ennenkuin ammattiyhdistyksillä oli merkitystä, nimittäin *sillä* tavalla, että työnantaja määräsi yhteiset ehdot kaikille. Vapaata sopimusta ei niinmuodoin ole koskaan ollut olemassa.

Tarvitaan siis ammattiyhdistyksiä tai ammattiliittoja s. o. että kaikki samaa ammattia harjottavat työmiehet koko maassa liittyvät yhteen. Kysytään ehkä: Minkätähden koko maassa? Eikö riitä, että saman paikkakunnan tai saman tehtaan työläiset liittyvät yhteen ja tekevät yhteisen sopimuksen?

Tämän johdosta on ensinnäkin huomattava, että saman teollisuudenhaaran alalla vallitsevat pääasiassa samantyyppiset työsuhteet, niin että sopimusten jo siitä syystä ei tule rajottua yhteen ainoaan tehtaaseen. Lisäksi työläiset eivät voi käyttää parasta asettansa, lakkoa, jos he eivät ole liittyneet yhteen pitkin koko maata. Jos vain *yhden* tehtaan työläiset ovat liittyneet yhteen, ei kukaan voi auttaa ja elättää heitä lakon aikana, ja heidän täytyy saada kannatusta tovereiltaan koko maassa voidakseen onnistua.

Sitäpaitse on, niinkuin jo huomautin, ihan välttämätöntä, että he saattavat muuttaa ja asettua siihen paikkaan, missä olosuhteet ovat suotuisimmat ja missä heidän työvoimaansa tarvitaan. Mutta jos vain yhden paikkakunnan työmiehet ovat liittyneet yhteen, niin he eivät voi saada työtä muualla. Oikea järjestys on siis se, että he liittyvät yhteen pitkin koko maata ja siirtävät työvoiman sinne, missä siitä on enimmäkseen hyötyä.

Mutta epä ole kylliksi, että kaikki saman ammatin työmiehet liittyvät yhteen, lisäksi on tarpeen, että samassa maassa kaikkien ammattien työläiset ja eri maissa samojen ammattien työläiset liittyvät yhteen. Sillä ensinnäkin eri

maat kilpailevat työvoimasta, ja toiseksi on hyvin tavallista, että samat tehtaot tai tehdasryhmät käyttävät erilaisia työläisiä, esim. koneenkäyttäjiä, koneenpystyttäjiä, sorvareita j. n. e., ja silloin on välttämätöntä, että näiden eri työläisten ammattiyhdistykset liittyvät maajärjestöksi, niin että he voivat saada hyväksytyksi yhteiset ehdot ja ettei toinen kisko oikealle ja toinen vasemmalle, kun on kysymys yhteisten sopimusten sisällyksen määräämisestä.

Saamme nyt nähdä, että ammattiyhdistysten toiminta poistaa ne epäkohdat, jotka syntyvät, kun työläinen on yksin työnantajan rinnalla.

(*Ammattiliitto* olisi oikeastaan asianmukaisempi sana kuin ammattiyhdistys. Ammattiyhdistys on näet paikallinen yhdistys ja ammattiliitto kaikkien samaa ammattia koko maassa harjottavien yhdistys, esim. rauta- ja metallityöläisten liitto, sekatyöntekijäin liitto, mutta Helsingin leipurityöntekijäin yhdistys j. n. e.)

Ammattiliittojen johtajain täytyy olla henkilöitä, jotka antautuvat kokonaan tähän työhön, jotka ovat hankkineet itselleen monivuotista kokemusta ja harjaantumusta ammatissaan ja ammattiyhdistyksessään. He kykenevät hankkimaan sen yleiskatsauksen, johon yksityinen työläinen ei pysty. Heidän on arvostettava, onko teollisuuden alalla hyvä aika, niin että kaikki työläiset ovat välttämättömät ja siis voivat saada palkat kohoamaan vai onko teollisuudenharjoittajilla varastoja takanaan, niin että heidän ei tarvitse valmistaa enempää, jossa tapauksessa työläiset eivät saa olla kovin vaativaisia.

Ammattiyhdistysten kautta työmies siis saavuttaa *yleiskatsauksen* asemasta. Lisäksi hänen *liikkuvaisuutensa* kasvaa. Liitoilla on nim. suuret kassat, ja elleivät nämä riitä, niin ne verottavat jäseniänsä ja ystävällisten liittojen

jäseniä. Tärkeimpiä näiden kassojen käyttämistapoja on matka-apurahojen antaminen jäsenille, niin että nämä voivat muuttaa sinne, missä heidän työtänsä tarvitaan. Näin saattaa liiton johtaja hankkia helsinkiläiselle jäsenelle työtä Turussa ja antaa hänelle apurahan sinne pääsemiseksi.

Lisäksi työläinen nyt kykenee *odottamaan*. Hän saa lakkoapua korvaukseksi siitä, ettei hän koeta hankkia itselleen työtä millä keinoin hyvänsä tarjoutumalla huokeammasta kuin toverinsa. Perusjohteena on nim., että työläiset eivät saa tarjoutua toisiaan huokeammasta, että he eivät saa keskenään kilpailla palkasta. He saavat kyllä kilpailla keskenänsä, mutta kilpailun tulee koskea *kuntoa* eikä palkkaa. Huonompaa työläistä ei silloin oteta työhön ennen parempaa sen vuoksi, että hän on halukas siihen rupeamaan alemmasta palkasta. On määrättävä *minimiehdot*. Jokainen sopimus, joka tehdään jonkun ammattiliiton ja jonkun työnantajan tai työnantajayhdistyksen kesken, määrää ammatin eri toimilajeissa noudatettavat minimiehdot. Palkka saattaa olla eri laatua, tuntipalkka — esim. 40 penniä tunnilta — tai urakkapalkka, niin että työmies saa niin ja niin paljon niin ja niin monesta kappaleesta; ja nämä eri järjestelmät voidaan yhdistää toisiinsa monella tavalla. Mutta minimipalkka on, huolimatta palkkajärjestelmän erilaisuudesta, ammattiyhdistyksen toiminnan perustuksena ja antaa ammattiyhdistykselle sen erikoisen luonteen. Saamme pian nähdä, mistä syystä.

Jos jokainen työläinen hakee paikkaa yksikseen, niin hän rupee työhön mistä hinnasta hyvänsä, tarjoutuu huokeammasta kuin toverinsa saadakseen jotakin tointa. Ei siinä kyllin, että tämä on vahingoksi työläisille, myöskin teollisuudelle ja varmaan myöskin työnantajalle on vahingoksi, että palkat painuvat alhaisiksi, että työläiset tarjou-

tuvat toinen toistaan huokeammasta. Asianlaita on nim. sellainen, että jos työnantaja voi alentaa tuotantokustannuksensa, jos hän saattaa valmistaa tuotteensa huokeammasta maksamalla alempia palkkoja, niin hän ei viitsi ryhtyä muihin keinoihin tuotantokustannusten alentamiseksi. Ainahan hän voi tarjota tuotteensa huokeammasta kuin kilpailijansa maksamalla alempia palkkoja työväellensä. Tästä on seurauksena, että hän ei pane toimeen minkäänlaisia parannuksia eikä hanki työtä säästäviä koneita, niin kauan kuin inhimillinen työvoima on niin huokeata, ettei konetyö tule huokeammaksi.

Jos taas pidetään määrättyt minimipalkat, niin palkat eivät pääse alenemaan ja saattavat kohota. Jos ne kohoavat korkealle, niin työnantajan etu vaatii, että hän koettaa tulla toimeen mahdollisimman vähällä määrällä tuota kallista työvoimaa. Hän hankkii koneita, jotka suorittavat mahdollisimman suuren osan työstä. Työmiesten osalle jää ainoastaan tärkein ja vaikein työ, josta he saavat korkeamman palkan. Jos koneet suorittavat pääosan työstä — niinkuin äsken mainitsemassani esimerkissä, jolloin kolme miestä ja yksi poika tekevät 7 $\frac{1}{2}$ miljoonaa neulaa päivässä — niin työnantajalle merkitsee hyvin vähän, kuinka suuria palkkoja hän maksaa, sillä palkka on silloin mitättömän pieni osa valmiin tavaran kustannuksista. Työläiset ovat usein sanoneet, että koneet ovat heidän vihollisiansa, heidän kilpailijoitansa, että ne ottavat työläisiltä heidän työnsä. Mutta selvää on, että jos harvemmat työläiset voivat saada aikaan tuloksen, joka ennen vaati useampien työtä, niin se on eduksi kaikille asianosallisille. Edullisinta on, että jokaisesta inhimillisestä työvoimasta saadaan niin suuri tulos kuin suinkin mahdollista. Se useiden voimain ponnistus, joka näin säästyy, voidaan käyttää muiden tuotteiden

den valmistamiseksi. Kaikkien etu vaatii, että työtä säästäviä koneita otetaan käytäntöön, sillä niiden tuloksena on tietysti *joko*, että saadaan aikaan yhtä suuri tulos kuin ennenkin, mutta vähemmällä ponnistuksella; *tai*, luultavammin, että tavaran alentunut hinta vaikuttaa lisääntyvää kysyntää ja lisääntyvää tuotantoa, niin että tulos on paljon suurempi kuin ennen — s. o. että on enemmän jaettavissa ja kulutettavissa. Koneet saattavat tosin joksikin aikaa tuottaa paljon onnettomuutta työläisille, mutta vain ajaksi; ajan pitkään täytyy työväenkin hyötyä siitä, että maan tuotto lisääntyy. Työtä säästävät koneet kohottavat palkat korkeammiksi.

Minimipalkkamääräykset vaikuttavat juuri sen, että työläiset kilpailevat kunnollisuudesta eivätkä alhaisista palkoista. Kunnollisuudesta kilpailemisella on erinomaisen suuri merkitys, melkein vielä enemmän teollisuuden, s. o. yhteiskunnan, kuin työläisten omalta kannalta katsoen. Jos kelvollista työläistä ei milloinkaan voi saada huokeammasta kuin kelvotonta, niin valitaan mieluummin kelvollinen, ja niin kilpaillaan kelvollisimmasta työläisestä. Siten kohoavat myöskin kelvollisten työläisten palkat ja myöskin keskimääräiset palkat. On erehdystä luulla, että hyvät ammattiyhdistykset vaativat samaa palkkaa kaikille työläisille. Ne vaativat vain, ettei kenelläkään saa olla *alempaa* palkkaa kuin minimipalkka, mutta eivät suinkaan vastusta, että jotkut saavat suurempia palkkoja. Näin syntyy työnantajain kesken kilpailu, sillä jokainen työnantaja koettaa saada kelvollisimmat omaan tehtaaseensa.

Ajatelkaamme hetkinen sitä mahdollisuutta, että valtio noudattaisi sitä periaatetta, että se nimittäisi virkaan sen, joka suostuisi ottamaan viran alimmasta palkasta, että valtio sanoisi: jos otatte tämän viran 2,000:sta eikä

2,500:sta markasta, niin saatte sen. Tässä tapauksessa ei varmaan kukaan epäilisi, että saisimme yhä huonompia virkamiehiä. Mutta valtio sanookin, te saatte kaikki määrätyn minimipalkan. Jos sitten osottaudutte kunnollisiksi, niin käytämme teitä parempipalkkaisissa ja vastuunalaisemmissa viroissa.

Samalla tavalla on työnantajan sanottava työläisilleen, ja niin hän sanookin, jos kerta kaikkiaan tietty minimipalkka määrätään.

Sen kilpailun kautta, joka näin syntyy *työnantajain* kesken, poistetaan huonoimmat työnantajat. Ne, joilla on vanhanaikaiset koneet, ne, jotka käyttävät vanhentuneita työtapoja, ne, jotka eivät voi saada työkustannuksiansa yhtä huokeiksi kuin muut, ne tungetaan syrjään, ja sehän on pidettävä suurena voittona. Ammattiyhdistyksiä moititaan usein syyttä siitä, että ne pyytävät suurempia palkkoja kuin mitä työnantaja voi maksaa. Tässä ovat ammattiyhdistykset usein ihan oikeassa. On selvää, että niiden monessa tapauksessa *läytyy* pyytää enemmän kuin mitä joku erityinen työnantaja voi antaa. Jos *toinen* työnantaja voi maksaa sen palkan, jota työväki pyytää, mutta toinen ei voi, niin sehän on todistuksena siitä, että jälkimäinen työnantaja ei ole niin taitava ammatissaan kuin edellinen tai ettei hän toimi ammatilleen suotuisimmissa oloissa. Silloin tietysti kaikkien etu vaatii, että se tuotannon osa, joka on ollut kelvottoman työnantajan hallussa, siirretään kelvolliselle työnantajalle, joka voi maksaa työvälle enemmän. Monessa tapauksessa on siis siihen työnantajain väitteeseen, ettei palkankorotus kannattaisi, vain yksinkertaisesti vastattava: sen *tulee* kannattaa, ja ellei se kannata, niin on parasta, että sellainen työnantaja poistuu. Järkevästä ammattiyhdistyspolitiikista on siis

seurauksena, että kelvottomat työnantajat tungetaan pois teollisuuden alalta.

Tällä en suinkaan väitä, ettei voisi tapahtua sekini, että ammattiyhdistykset vaativat suurempia palkkoja kuin teollisuus yleensä jaksaa maksaa. Näin on useinkin laita, mutta siitä on ikävät seuraukset, sillä silloin useat tehtaant lakkaavat käymästä, niin että työmiehet joutuvat työttömiksi, ja he saavat hyvin pian huomata, etteivät voi ajaa vaatimuksiansa pitemmälle. Nykyajan työväenliikkeessä ja nykyajan teollisuudessa päästään yleensä vähitellen selville siitä, mitä asianosalliset kykenevät tarjoamaan ja antamaan. Syntyy neuvotteluja, koetetaan pakottaa toisiaan tekemään niin suuria myönnytyksiä kuin mahdollista, mutta ennemmin tai myöhemmin sovitaan palkasta, joka ainakin sillä kertaa voi olla sovelias.

Paljon vaikeampi on minun mielestäni kysymys tehtaan kurista ja johdosta. Kieltämättä voi olla varsin vaikeata saattaa ammattiyhdistysten tehtävä tässä kohden sopusointuun teollisuuden todellisen edun kanssa, sillä selvää on, että teollisuudenharjottaja ei voi eikä ole velvollinen suostumaan siihen, että työväki määrää tehtaan hoidosta. Ellei tehdasta hoideta vankkakätisesti ja päättäväisesti, niin se joutuu epäjärjestykseen. Sellaisen koneiston kuin nykyaikaisen tehtaan huoltaminen on vaikea ja tärkeä tehtävä, ja työnantajat ovat aivan oikeassa, kun he vastustavat työväen sekaantumista tähän asiaan. Mutta toiselta puolen on työmiehelle personallisesti erinomaisen tärkeätä, että hänen on tarpeeksi hyvä olla tehtaassa. Hän viettää suurimman osan hereillä oloansa siellä, ja hänen täytyy vaatia, että joukko terveen elämän ehtoja viiptyttä ja täydellisesti pannaan toimeen. Moni tähän kuuluva seikka on kumminkin syystä annettu *valtion* huolehditta-

vaksi, joka toteuttaa ne työväensuojelus- ja ammattivaaralaeilla. Tähän kohtaan en kuitenkaan syvenny tällä kertaa, vaan säästän sen viimeiseen lukuun.

Luokaamme nyt silmäys siihen, miten ammattiyhdistys toimii, kuinka sen onnistuu toteuttaa vaatimuksensa, millaisia aseita se käyttää.

Yhdistykset muodostaa tavallisesti suuri ammattiliitto paikallisosastoineen (nämä ovat ammattiyhdistyksiä sanan varsinaisessa merkityksessä); näissä on joskus alaosastoja eri työpajoja varten, n. s. työpajayhdistyksiä, joihin myöskin saattaa kuulua useampien ammattiyhdistysten jäseniä. Liittoa johtaa ensi sijassa valittu luottamusmies sekä kongressi, joka kokoontuu määrättyjen väliaikojen kuluttua ja jonka jäsenet paikalliset ammattiyhdistykset valitsevat. Viimemainitut hallitsevat sitäpaitsi itseään, ja niiden työjärjestys on hyvin kansanvaltainen.

Muutamissa maissa esim. Ruotsissa ja Suomessa työläiset pääsevät ammattiyhdistyksiin jo oppilaina, 15—16 vuoden ikäisinä, saaden silloin saman määräämisvallan kuin vanhemmatkin jäsenet. Tämä on minusta suuri epäkohta, sillä nuorilla ja oppimattomilla työläisillä ei saata olla sitä ymmärrystä ammattiyhdistyksen asioissa kuin vanhemmilla ja kokeneilla. Kun ammattiyhdistyksissä vallitsee yleinen ja yhtäläinen äänioikeus, niin tästä voi helposti olla seurauksena harhaan viepä kansanvaltaisuus, joka voi olla varsin arveluttava asia. Toisissa maissa, erityisesti Englannissa, ei kukaan pääse ammattiyhdistyksen jäseneksi, ellei hän ole täyttänyt 21 vuotta. Sitä ennen hän on oppilas, jonka on valmistauduttava ammattiyhdistyksen jäsenen vastuunalaiseen tehtävään. Tässä ilmenee terve käsityskanta, joka meikäläistenkin ammattiyhdistysten olisi omistettava.

Yhdistyksien jäsenet maksavat säännöllisiä maksuja. Jos ne eivät riitä, otetaan lisämaksuja lakkojen sattuessa. Usein tapahtuu, että joku ammattiliitto suorittaa apumaksuja toisille ammattiliitoille laajempien lakkojen kannattamiseksi, kun esim. yksi tai useammat liitot ovat joutuneet osallisiksi suureen lakkoon. Niiden täytyy silloin saada apua luokkatovereiltaan toisista ammateista voidakseen jatkaa taistelua. Tämäkin on todistuksena maa-järjestön välttämättömyydestä.

On kuitenkin hyvin tärkeätä, että lakot määrää korkein johto. Täytyy olla olemassa yhteiset säännöt siitä, milloinkaan lakkoon on ryhdyttävä ja milloinkaan on tyydyttävä oleviin oloihin. Lakon sattuessa ei juuri milloinkaan tapahdu, että paikallinen ammattiyhdistys yksinään saa kestää lakon aiheuttamat kustannukset, vaan koko ammattiliitto ottaa osaa menoihin. Siitä syystä täytyy ylimmällä johdolla olla ratkaisovalta. Tämä on erittäin tärkeätä ja näin on asianlaita myöskin Ruotsissa ja Suomessa, missä ei mikään lakko ilman ammattiliiton hallituksen myönnytystä voi saada kannatusta liiton kassasta. Sitävastoin paikallisella osastolla on ainakin Ruotsissa oikeus päättää, milloinkaan lakko on *lopelettava*, ja siitä syystä olivatkin muutamat pienet etelä-Ruotsin ammattiyhdistykset synnyttämäisillään yleisen työnsulun koko Ruotsissa tammikuulla 1907, joka osottaa, että ylimmällä johdolla on vielä aivan liian vähän sananvaltaa.

Ammattiliiton luottamusmies on erinomaisen tärkeä henkilö. Hänellä juuri tulee olla yleiskatsaus asemasta, hänellä tulee olla neuvottelukykyä ja nuo merkilliset johtajalahjat, jotka vaikuttavat, että häntä totellaan ja että hän saa perille ajetuksi, mitä tahtoo.

Muutamissa suurissa englantilaisissa ammattiyhdistyksissä täytyy niiden, jotka haluavat päästä ammattiyhdistysten johtajiksi, alistua varsinaisen tutkinnon alaisiksi. Heidän on seipitettävä kirjotuksia eri aineista ja suoritettava suullinen tutkinto, jolloin muutamat tutkijat ovat olevinaan työnantajia ja esittävät juonikkaita palkanmuutosehdotuksia, joihin hakijain on vastattava valmistamatta, osottaakseen, että he kykenevät neuvottelemaan työnantajien kanssa. On erittäin tärkeätä, että vaikka tutkintoa ei pantaisikaan toimeen, kuitenkin kaikki ymmärtävät, että tämä luottamusmies suorittaa erinomaisen tärkeän tehtävän. Kaikkien yhteiskuntaluokkien etu vaatii, että näille paikoille saadaan niin kelpollisia miehiä kuin suinkin mahdollista. Taloudellisen elämän ja sen mukana koko maan menestys riippuu mitä suurimmassa määrässä siitä, onko ammattiyhdistysten johtajilla riittävässä määrässä kykyä, taitoa, yleissilmäystä ja auktoriteettia voidakseen esittää oikeat vaatimukset oikealla hetkellä ja saada sekä vastapuolen että myöskin omat miehensä suostumaan sopimuksen tekoon. Se käsitys, että luottamusmies on agitatori, joka haluaa saada aikaan lakkoja, on kerrassaan järjetön. Ajateltakoon vain sitä suunnatonta työtä, jonka suuri lakko tuottaa johtajamiehelle; hänen täytyy tehdä työtä kuin orja saamatta yleensä sen suurempaa korvausta kuin tavallisissa oloissa. On anteeksiantamatonta puhua, niinkuin vielä usein tapahtuu, siitä, että ammattiliittojen johtajat elävät työväen vaivoin hankituista rovoista. He ovat yleensä kovin vähäpalkkaisia työnsä tärkeyteen nähden; vaikka heidät siihen kuntoon nähden, mikä heiltä on vaadittava, on asetettava korkeimpain virkamiesten rinnalle, niin heidän palkkansa ovat pienemmät kuin monen nuoren kirjanpitäjän. Maajärjestön puheenjohtajan

tehtäviä saattaa verrata minkä ylitirehtöörin tehtävään hyvänsä, kun hänen palkkansa Ruotsissa vasta 1906 korotettiin 2,700 kruunuksi (3,780 markaksi); Suomessa se on 3,000 markkaa. Ammattiyhdistysten luottamusmiehillä on Ruotsissa harvoin enemmän kuin 2,000 kruunua (2,800 markkaa), Suomessa ei niinkään paljon. Työväen epäluottamus johtajiinsa on jo itsessäänkin aivan liian suuri. Tässä piilee suuri vaara, ja sille eivät saa antaa yllykettä ne, jotka harrastavat yhteiskunnan tervettä kehitystä.

Se työ, joka tarkoittaa hyvien ehtojen ja terveiden työolojen aikaansaamista, on siis toiselta puolen työväen luottamusmiesten ja toiselta puolen työnantajain tai heidän luottamusmiestensä hartioilla. Heidän on kokoonnuttava, tehtävä sopimukset ja päästävä tuloksiin.

Yksi asia jää kuitenkin usein huomioon ottamatta, myöskin sellaisilta kirjailijoilta, jotka ovat tutkineet ammattiyhdistysten toimintaa, se nim., että ne eivät ole vapaita yhdistyksiä. Ne ovat suuremmassa tai pienemmässä määrässä *pakkoyhdistyksiä*, mikä onkin varsin luonnollista. Se ase, jota ne käyttävät, lakko, edellyttää tietysti, että kaikki ne, joita voidaan käyttää samassa ammatissa, noudattavat samaa menettelyä. Jos esim. jonkun ammatin työläisistä sata tekee lakon, mutta silloin yhtä monta miestä astuu heidän sijallensa, niin taistelu on mieletön ja siis lopetettava.

Ammattiyhdistysten elinehtona on niinmuodoin, että useimmat niistä työläisistä, joita voidaan käyttää samassa ammatissa, yhtyvät ammattiyhdistykseen tai ainakin noudattavat sen johtoa.

Ne työläiset, jotka ovat ammattiyhdistysten ulkopuolella, ovat ensinnäkin sellaisia, jotka seuraavat ammatti-

yhdistyksen mukana olematta sen jäseniä, jotka siis tekevät lakon, kun ammattiyhdistyksenkin jäsenet tekevät lakon, ja jotka myöskin, kun lakko on loppunut, saavat ne palkkaedut, jotka ammattiyhdistys on saavuttanut omille jäsenilleen. Tämä ryhmä ei tuota mitään suoranaista haittaa ammattiyhdistyksille, sillä nämä työläiset eivät koskaan pane esteitä järjestön politiikalle. Mutta he hyötyvät yhdistyksistä maksamatta niihin mitään; ja koska ammattiyhdistyksen jäsenet maksavat varsin paljon, niin heitä tietysti täytyy suututtaa, että toiset hyötyvät tästä. Ja mikä vielä pahempi, jos tulee tavaksi pysyä ammattiyhdistyksen ulkopuolella, niin lopuksi ei ehkä kukaan halua maksaa, ja yhdistys hajoaa. Jo siitä syystä jäsenten on pakko innokkaasti koettaa saada kaikki saman ammatin työläiset rupeamaan ammattiyhdistyksen jäseniksi.

Tämä ensimmäinen ryhmä ulkopuolella olevia on kuitenkin vaarattomin. Sitten on vielä olemassa toisia järjestöjä — hajotusjärjestöjä — ja järjestymättömiä, joita työväki sanoo lakonrikkureiksi ja jotka saattavat tehdä lakot tehottomiksi. Niin kauan kuin ammattiyhdistyksiksi yhtyivät ainoastaan pitkälle päässeet ammattitaitoiset työläiset, joilla oli pitkällistä ammattikokemusta ja joita välttämättömästi tarvittiin ammatin harjoittamiseksi, niin kauan vaara oli pienempi, sillä heitä lakonrikkurit eivät voineet korvata. Mutta mikäli joku teollisuudenhaara saattaa tulla toimeen oppimattomilla työläisillä suuremmassa määrässä, sikäli rikkurien vaara suurenee. Silloin työnantaja saattaa ottaa melkein kenen hyvänsä lakossa olevan työläisen sijalle.

On sen vuoksi ymmärrettävissä, että ammattiyhdistysten täytyy olla pakkoyhdistyksiä. Niiden täytyy käyttää jonkun verran pakotusta, jotta kaikki työläiset saataisiin rupeamaan yhdistyksen jäseniksi. Se saattaa tapahtua

monella eri tavalla, esim. siten, että työnantajat puolestaan sopivat siitä, että eivät käytä muita kuin ammattiyhdistyksen jäseniä, jolloin työläiset taas sitoutuvat menemään ainoastaan sellaisten työnantajain palvelukseen. Yhdistysten täytyy olla avonaisia yhdistyksiä, niin että jokainen kunnollinen työläinen voi päästä jäseneksi. Ei kukaan saa tehdä työtä, joka ei ole jäsen, mutta jokainen voi päästä yhdistykseen. Sillä tavoin koko talouselämä tulee järjestetyksi. Kaikki käyvät sen koulun, sen itsekasvatuksen, minkä toimiminen yhdistyksessä tuo mukanaan, ja joutuvat oikealle paikalleen.

Mutta silloin on myöskin minun ymmärtääkseni välttämätöntä, että yhdistykset ovat *laillisesti vastuunalaisia*, että ne ovat, niinkuin sanotaan, juridisia henkilöitä, s. o. että yhdistys semmoisenaan rahastoineen on vastuunalainen niistä sopimuksen rikkomuksista tai niistä virheistä, joita yhdistys, sen edustajat, vieläpä sen jäsenetkin tekevät.

Sopimuksen yhdistys tekee kollektivisesti, s. o. yhteisesti kaikkien työläisten puolesta ja niiden edustajana. Silloinhan on oikeus vaatia, että ammattiyhdistys semmoisenaan vastaa sopimuksen noudattamisesta ja maksaa vahingonkorvausta sopimusta rikottaessa. Vastustamalla ammattiyhdistysten vastuunalaisuutta työläiset kieltävät itse sen periaatteen ja perustuksen, jolle he ovat koko järjestelmänsä rakentaneet, nim. työsopimuksen *kollektivisuuden*. Tämä on muuten epäviisastakin heidän omalta kannaltaan katsoen. Sillä tällainen vastuunalaisuus lisäisi tietysti yhdistyksen valtaa sen omien jäsenten suhteen, ja tällä asialla on taas mitä suurin merkitys sekä yhdistykselle että työnantajalle. Kuri on kaikilla aloilla toivottava, ennen kaikkea teollisuuden alalla, ja voimakas käsi on tuskin missään niin tarpeen kuin ammattiyhdistyksissä.

Usein puhutaan ammattiyhdistysten sorrosta ja sen tuottamista vaaroista. Mutta vika on juuri päinvastaisella taholla; vallattomuus, se on suurin vaara. Siitä syystä työnantajainkin etu vaatii, että ammattiyhdistykset ovat vastuunalaisia.

Sillä tavoin molemmat puolet voivat luottaa siihen, että sopimukset täytetään ja että järjestys tulee sellainen kuin on sovittu.

Mitä hyötyä voimakkaasta ammattiyhdistyksestä on työnantajallekin, siitä yksi esimerkki. Eräässä Englannin satamakaupungissa oli suuri laivanrakennusliike. Se piti erityistä kiirettä saadakseen erään suuren laivan valmiiksi määrättyyn aikaan. Mutta yhtäkkiä veistämän työmiehet sanoivat: »Me teemme lakon, jollemme saa suurempaa palkkaa». Nyt oli kumminkin tehty sopimus, jonka piti kestää vielä puolen vuotta, joten työmiehillä ei ollut oikeutta tehdä lakkoa. Työnantaja ei voinut saada heitä liikkeelle, mutta laiva oli välttämättömästi saatava valmiiksi. Hädessään työnantaja silloin sähkötti ammattiyhdistyksen johtajalle. Vastaus kuului: »Maksakaa se palkka, mitä he pyytävät; me otamme sen sitten heiltä takaisin, ja Te saatte rahanne takaisin».

Kas niin tulee ammattiyhdistyksen tehdä; mutta voidakseen panna toimeen sellaisen kurin yhdistyksen täytyy olla voimakas. Tämä taas edellyttää toiselta puolen lujasti järjestettyä *työnantajayhdistystä*, ja sellaisia onkin viime aikoina syntynyt meillä, suureksi eduksi teollisuudelle; niiden aseena on *työnsulku* (*lockout*), työväen sulkeminen työstä. Ne käsittävät tavallisesti koko maan tai suuremman osan maata ja useampia ammatteja yhteisesti, joka seikka, tekee vastaavan voimakkaan johdon työväen puolelta, maajärjestön kautta, vielä välttämättömämmäksi. Jos nämä

kaksi suurta järjestöä ovat olemassa, on paljon helpompi kuin muuten molempain järjestöjen harjaantuneiden luottamusmiesten kautta saada riidat sovituksi, uudet sopimukset tehdyksi ja jo tehdyt noudatetuksi.

Olen nyt oikeastaan puhunut niin sanoakseni ammattiyhdistysihanteesta, olen esittänyt, millaiset nämä yhdistykset ovat, silloin kun ne paraiten vastaavat ihannettaan. Että ammattiyhdistyksillä samaten kuin kaikilla inhimillisillä laitoksilla on puutteensa — vieläpä sangen vakavat puutteensa, sitä en suinkaan halua salata. Onpa itse ammattiyhdistysihanteellakin varsin arveluttavat puolensa.

Ensinnäkin ammattiyhdistykset vähentävät työnantajain ja työväen yhteenkuuluvaisuustunnetta. Tehdas on suuri työnantajain ja työläisten muodostama kokonaisuus. Molempain on välttämättömästi harrastettava hyvän tuloksen saavuttamista, sitä, että yhteinen työ synnyttää sen tuotteen, joka on aikaansaattava. Arvelematta saattaa kyllä sanoa, että ammattiyhdistykset estävät työläisiä tuntemasta itseänsä toisen järjestön kuin ammattiyhdistyksen tai ylempään työväenjärjestön jäseniksi: yhdistysten täytyy välttämättömästi vähentää työläisissä sitä tunnetta, että heillä on yhteisiä etuja sen yrityksen kanssa, jossa he työskentelevät. Ammattiyhdistyspolitiikka vaikuttaa, että työläisistä on verraten yhdentekevää, kuinka se tehdas, jossa he ovat, menestyy, sillä he tietävät, että jos tämä tehdas meneekin kumoon, niin he voivat jotenkin helposti saada työtä jossakin toisessa tehtaassa. Yhdistykset hölventävät siis työnantajain ja työläisten välisiä siteitä. Lisäksi ne vaikeuttavat sitä valvontaa, jonka alaisena työnantajain täytyy pitää työväkensä. Lopuksi ne hyvin helposti laimentavat työläisten harrastusta ammattiinsa, siihen työhön, mikä heillä on suoritettavana, ja jonka tuloksista

ei ainoastaan heidän vaan koko kansan täytyy elää. Itse ammattiyhdistyksissä tehtävä työ vetää kokonaan puoleensa kunnollisimpain työmiesten harrastuksen, niin että älykkäimmät työläiset eivät suinkaan tee parasta työtä tehtaassa, sillä heidän harrastuksensa ovat siirtyneet toiselle alalle, yhdistyksessä suoritettavaan työhön. Tässä piilee ymmärtääkseni suuri vaara, jonka torjumiseksi ei tietääkseni kukaan ole voinut esittää tepsivää keinoa.

Mutta eräiden maiden ammattiyhdistyksillä on toisia puutteita, jotka *voidaan* saada korjatuksi.

Erittäin vaarallinen harrastus on se, kun ne pyrkivät supistamaan työmäärää, esim. kieltävät jäseniänsä asettamasta muuta kuin määrätyn luvun tiiliä tunnissa. Että työläisiä voidaan rasittaa liiaksi kovin voimaperäisellä työllä, on selvä, ja se on estettävä; mutta siellä, missä kaikki kansanluokat tekevät työtä niinkin uneliaasti kuin meillä, on päinvastainen kiusaus monta vertaa suurempi. Tällaisessa ammattiyhdistyspolitiikassa piilee aivan suunnattoman suuri vaara, sillä koko kansa elää työn tuotosta, ja ellei tehdä työtä tarpeeksi, niin kaikkien kansanluokkien ja ehkä enimmin työväen vauraus alenee.

Ja lopuksi vielä pari sanaa erästä toisesta asiasta, nim. *socialismin* esiintymisestä ammattiyhdistyksissä.

Niinkuin olen erityisellä painolla huomauttanut, on välttämätöntä, että yhdistykset ovat pakkoyhdistyksiä, s. o. että mikäli mahdollista kaikki saman ammatin työläiset saadaan yhtymään järjestöön. Mutta juuri siitä syystä, että niiden täytyy olla pakkoyhdistyksiä, on aivan nurinkurista, jos ne ovat sosialistisia. On selvää, että jos yhdistykset ovat sosialistisia, niin ne pakottavat jäsenensä myöskin olemaan sosialisteja; ja koska kaikkien saman ammatin jäsenten täytyy olla jäseniä, niin niiden kaikkien

on pakko olla sosialisteja. Ammattiyhdistykset saattavat siis kaikki saman ammatin työläiset tavattoman ankaran omantunnon pakon alaisiksi, sillä onhan heidän valittava jompikumpi näistä kahdesta: joko nähdä nälkää tai hyväksyä määrätty valtiollinen katsantokanta. Tällaista asianlaitaa ei voida millään puolustaa.

Tällä en tietysti suinkaan tarkota, että työläiset eivät saisi olla sosialisteja ja etteivät he olisi oikeutettuja muodostamaan sosialistisia yhdistyksiä. Mutta ammattiyhdistykset eivät saa olla näitä yhdistyksiä, ammattiyhdistysten täytyy oman itsensä tähden käsittää *kaikki* työläiset eivätkä ne senvuoksi saa hyväksyä mitään erityistä valtiollista katsantokantaa. Niillä on oma tietty, suuri, mutta tarkoin rajotettu tehtävänsä itse ammattien järjestämistyössä, ja niiden on pysyttävä tässä tehtävässä.

Lopuksi olkoon vielä sanottu, että jos kohta ammattiyhdistyksillä sekä todellisessa elämässä että itse luonnostaan on erityiset vikansa, ei kuitenkaan minun ymmärtääkseni saata olla epäilystä siitä, että ammattiyhdistyksellinen teollisuus on paljon korkeammalla kannalla kuin ammattiyhdistyksetön teollisuus.

III.

Valtion toiminta yhteiskunnallisten olojen muuttamiseksi: työväensuojelus ja työväen-
vakuutus.

Edellisessä luvussa puhuin erityisesti *kollektivisuudesta*, siitä asianlaidasta, että samassa tehtaassa ja saman teollisuuden alalla vallitsevat yhteiset työehdot, ja että niiden määräysten ja organisatsioonien, jotka ovat voimassa tehtäisiin nähden, täytyy olla yhteiset. Niiden lähtökohtana täytyy olla yhteinen tahto, niin että yksityisellä työläisellä ja jossakin määrin myöskin työnantajalla on suhteellisesti vähän sananvaltaa työehtoihin nähden. Tältä taustalta meidän on katseltava ammattiyhdistysten toimintaa ja tehtäviä. Meidän on ymmärrettävä, että ne ovat välttämätön seuraus teollisuuden alla esiintyvistä kollektivisuudesta.

Samaten oli edellisessä luvussa puhe ammattiyhdistysten tehtävästä palkkoja järjestettäessä ja terveitä työoloja luotaessa, työoloja, jotka eivät ole terveitä ainoastaan työväen vaan myöskin työnantajain kannalta katsoen tai oikeammin sanoen terveitä teollisuuden ja yhteiskunnan kannalta katsoen. Lähinnä oli kysymys työpalkasta,

syystä että työpalkkain järjestely on ammattiyhdistysten erikoisena tehtävänä.

Tässä luvussa puhun enemmän asian muista puolista, erityisesti *työajan järjestelystä*; ja kun edellisessä esitettiin, mitä työväki itse yhteenliittymällä on saavuttanut, tulee tässä luvussa puhe siitä, mitä valtio ja lainsäädäntö ovat pakotetut ja oikeutetut tekemään työolojen järjestämiseksi, eli n. s. *työväensuojelulainsäädännöstä*. Mutta koska tämä on hyvin laajaperäinen eikä aivan selvä käsite, niin olen etupäässä tekevä selkoa työajan järjestelyä tarkottavista toimenpiteistä. Tämä kysymys saattaa ehkä muutamista tuntua jotenkin joutavalta tai ikävältä, mutta saamme pian huomata, kuinka tärkeä se on maan koko taloudelliselle organisatsioonille.

Niinkuin jo mainitsin edellisessä luvussa, seurasi kiinteän pääoman, eli käyttäakseni yksinkertaisempaa sanaa, koneiden mukana työajan piteneminen. Koneet eivät koskaan nuku, saattavat olla työssä vuorokauden umpeensa, pyhänä ja arkena, ne ovat hyvin kalliita ja jokainen tunti, jona ei niitä käytetä, tuottaa omistajalle korkotappiota. Työnantajan etu vaatii häntä pitämään tehtaansa käynnissä niin pitkän ajan kuin mahdollista, joten ei ollut laita ennen koneiden aikaa. Samalla kertaa koneeteollisuus — s. o. se teollisuus, joka perustuu koneiden käyttämiseen — teki mahdolliseksi naisten ja lasten työhön ottamisen hyvin laajassa mitassa, sillä koneet tekivät hyvin suuren osan raskasta ja rasittavaa työtä, sitä, joka vaatii suuria ruumiivoimia. Koneet vaativat monessa tapauksessa ainoastaan valppautta, taipuvaisuutta ja notkettä. Tämän naiset ja lapset saattoivat tehdä yhtä hyvin, usein paremminkin kuin miehet; seurauksena olikin alussa, että miehet joutuivat tuhansittain työttömiksi, samaan aikaan kuin heidän

vaimonsa ja alaikäiset lapsensa saivat tehdä työtä 15—18 tuntia vuorokaudessa mitättömän pienestä palkasta.

On helppo ymmärtää, että lasten työllä oli siveellisessä suhteessa erittäin vahingollinen vaikutus koko yhteiskuntaan. Saattaa sanoa, että teollisuuden alalla työskentelevät lapset ovat tavallisesti olleet työhönsä nähden varsin hyvin palkattuja ja että heidän palkkansa on merkinnyt tuntuvaa lisäystä vanhempien tuloissa, verrattuna siihen mitä vanhemmilla olisi ollut, jos lapset *eivät* olisi olleet työssä. Sen vuoksi työväen perheelle täytyi olla hyvin houkuttelevaa lähettää lapsensa ihan pienestä pitäen työhön, josta ne saavat varman päiväpalkan, kun lapset muuten saavat käydä koulussa ja vain kuluttavat mitään ansaitsematta. Niinmuodoin saattaa näyttää, ja sekä työläisistä että työnantajista näyttikin, jossakin määrin siltä kuin laster työ olisi ollut hyödyksi kaikille asianosallisille.

Mutta asia vain näytti siltä. Todellisuudessa ei uuden-aikaisen teollisuuden alalla ole olemassa mitään, jota hävittäviin vaikutuksiinsa nähden voitaisi verrata lasten työhön. Mikä tässä on kauheata, on se, että tämä työ hävittää ei ainoastaan nyt elävän sukupolven kunnan vaan koko kansan *vastaisen* kunnan. Ne, jotka olivat 6 tai 7 vuoden ikäisistä asti työskennelleet koneiden ääressä, eivät milloinkaan olleet käyneet koulua — eivät tieneet edes omaa nimeänsä —, eivät milloinkaan olleet saaneet riittävästi ravintoa eivätkä riittävästi unta, ne eivät milloinkaan voineet varttua tereyksi, voimakkaiksi ja kelpollisiksi työläisiksi. Heidän vastainen kuntonsa, kansan kyky saada seuraavan sukupolven aikana, 10, 15, 20 vuoden kuluttua, aikaan jotakin, oli mennyt pilalle lasten työn kautta. Työnantaja maksoi siitä työstä, jonka hän kiskoi lapsista, mutta ei siitä, että hän ehkäisi sen luonnollisen kehityksen, joka

oli välttämätön, jotta syntyisi kunnollista työväkeä, terveitä ja käyttökelpoisia ihmisiä. Hän eli ikäänkuin tulevaisuuden työväen kustannuksella, hävitti sen elonvoiman, ennenkuin se vielä oli ehtinyt varttua voimakkaaksi.

Jo se seikka, että lapset eivät saaneet ammatti- eikä koulusivistystä, oli erittäin vakava ja sanomattoman hävittävä tekijä. Tästä tekijästä on uudenaikaisessa yhteiskunnassa hyvin vaikea päästä. *Oppilaskysymystä* nykyajan teollisuus ei ole kyennyt ratkaisemaan. Vanhempina aikoina, käsityön kukoistusaikana, työmies säännöllisesti kohosi oppilaasta sälliksi ja mestariksi. Hänelle opetettiin ammatin salaisuuksia ja siten hän saavutti ammattitaitoa. Mutta silloin työnjohtaja oli itse työläinen ja omisti ammattitaitoa. Nyt sitä vastoin työnantaja on liikeasioiden johtaja. Hän hoitaa yrityksen ulkonaisia liikesuhteita, menekkimahdollisuuksia ja tehtaan yleistä johtoa, mutta hän ei ole mukana suorittamassa sitä työtä, mikä työläisillä on tehtävänä. Ratkaisematta on yhä vieläkin kysymys, mitenkä ammattitaitoa voidaan saada syntymään nykyajan tehtaissa.

Mutta selvää on, että mitä aikaisemmin lapset pannaan rajotettuun koneelliseen työhön, joka ei kehitä minikäänlaisia sielunkykyjä, sitä mahdottomampi niiden on kehittyä taitaviksi ja täysin käyttökelpoisiksi työläisiksi. Vielä enemmän on näin laita silloin kun heitä ei lasketa osallisiksi siitä yleissivistyksestä, jota yhteiskunta vaatii, kansakoulusivistyksestä ja siitä vapaasta itsekasvatuksesta, joka menestyäkseen vaatii lepoa ja joutilaisuutta. Ja lopuksi ja ennen kaikkea työ turmeli lasten puhtaasti ruumiillisen kehityksen. Tuo tavattoman pitkä työaika, tehtaissa vallitsevat epäterveelliset olot, vaaralliset koneet, joissa ei ollut suojelulaitoksia, tämä kaikki

vaikutti, että 18:nnen vuosisadan alkupuolella suuri osa Englannin työväkeä täydellisesti menehtyi ja mursertui teollisuuden hampaissa; epäilemättä on jotakin oikeutettua Viktor Rydbergin grotte-laulun kuvauksessa, kun siinä sanotaan, että mylly jauhoi rikki nuorten voimat. Siinä on jotakin oikeutettua, nimittäin 1800-luvun alkuun nähden, jolloin suurteollisuuden nousu syöksyi esiin ilman mitään esteitä. On tapana sanoa, että se teollisuus, joka näin elää tulevaisuuden kustannuksella, on *loiseläjä*. Se imee mehun kansan tulevasta, nousevasta sukupolvesta; tämä on tappio; jota ei mikään voi korvata, ja tappio, jota teollisuus ei edes yritäkään korvata.

Se, mitä nyt olen sanonut lasten työstä, pitää suureksi osaksi paikkansa myöskin naisiin, ainakin naimisissa oleviin naisiin nähden. On tarpeetonta lähemmin selittää, mitä vaaroja tuleville sukupolville koituu, jos naimisissa olevien naisten täytyy olla työssä 13—15 tuntia vuorokaudessa, usein yötyössä ja heidän muita tehtäviään huomioon ottamatta. Siitä on myöskin seurauksena perhe-elämän täydellinen särkyminen, perheen ravinnon ja hyvinvoinnin huonontuminen, ja pikku lasten jääminen hoitoa ja valvontaa vaille. Mitenkä naisten työ tehtaissa vaikuttaa työtätekeviin itseensä — tekee heidät haluttomiksi ja kykenemättömiksi taloustyöhön — ja perheisiin, jotka saavat elää kalliilla ja helposti laitetulla ruoalla, säilykkeillä ja muulla sellaisella, siitä antaa hyvän kuvan se esitys Tidaholmin (Ruotsissa) tulitikkuteollisuudesta, joka mainitaan tämän kirjan loppuun liitetystä kirjallisuusluettelossa.

Osaksi kaikki nämä seikat riippuvat siitä, että työaika on *liian pitkä*. Jos lapset eivät joudu liian aikaisiin työhön, on hyödyllistä, että heillä on säännöllinen työaikansa;

mutta hyödyksi ei ole, että he tekevät työtä niin monta tuntia, että täyskasvaneetkaan tuskin siihen kykenevät. Mutta juuri tähän tehdaslapsen pakotettiin suurteollisuuden murrosaikana.

On siis olemassa etupäässä kolme asiaa, joita on pidettävä silmällä naisten ja lasten työhön nähden. Ensimmäkin on katsottava, että lapset eivät ala tehdä työtä liian aikaisin, ennenkuin ovat lopettaneet koulunkäyntinsä, ennenkuin ovat saaneet sen minimimäärän yleissivistystä, jota yhteiskunta vaatii kaikilta kansalaisilta. Turmiollisena menettelynä on pidettävä, että lapset saavat käydä koulua säännöllisesti ja *sitäpaitsi* tehdä työtä, olla koulussa lukukausien aikana ja tehdastyössä loma-aikoina. Lomajat ovat lepoa varten, ja normalinen lapsi tarvitsee lepoa. Paikoittain mennään vielä pitemmälle. Ammattityö alkaa usein tuntia sen jälkeen kun koulunkäynti on päättynyt — jommoista ponnistusta useimmat lapset tietysti eivät kestä vahingottomatta. — Myöskin on katsottava, että työhön ei lasketa lapsia, joista lääkäri ei ole todistanut, että he ovat niin terveitä että kestävät työntekoa.

Ensimmäinen vaatimus on siis, että lapset ovat iältään riittävän vanhat ja ruumiilliselta kehitykseltään riittävän vankat ja että he ovat lopettaneet koulunkäyntinsä. Toiseksi on katsottava, että *työaika* on rajotettu, että lapset eivät tee työtä kauemmin kuin jaksavat, että he saavat levätä sunnuntaisin eivätkä tee työtä öisin. Kasvavien lapsien terveydelle on välttämätöntä, että he saavat nauttia säännöllistä unta. — Kolmanneksi on kaikkiin työläisiin, täyskasvuisiin ja lapsiin nähden, pidettävä silmällä, että on olemassa riittävät *suojelulaitokset* työssä sattuvien *tapaturmien ehkäisemiseksi*.

Mutta nyt on kysyttävä: *kenen* tulee panna tämä kaikki toimeen. Kenen on pidettävä huoli siitä, että kunnolliset laitokset eivät jää toimeenpanematta. Työnantaja on, niinkuin jo edellisessä luvussa sanottiin, työehtojen herra, mikäli työläiset eivät liity yhteen. Työaikaa, tehtaan oloja, siisteyttä, suojelulaitoksia, raitista ilmaa koskevat määräykset ovat asioita, joihin ei kukaan muu kuin johtaja voi puuttua. Työnantajan vallassa on pitää huolta siitä, että nämä asiat tulevat tyydyttävällä tavalla järjestetyksi. Mutta ehkäpä ne sentään eivät olekaan hänen vallassaan, eivät ainakaan yksityisen työnantajan vallassa, sillä työnantajan yläpuolella on vielä jotakin, nim. kilpailu. Tavallisesti tehtaan voitto ei ole niin suuri, että työnantaja voi panna toimeen kalliita parannuksia tai suuria huojuksia työläisten hyväksi ja samalla pitää puolensa kilpailijoita vastaan.

Sen vuoksi on yhä uusiintuva ilmiö, että työnantajat ovat halukkaita tekemään parannuksia, jos he ovat varmat siitä, että kaikki muut saman ammatin alalla tekevät samaan. On mahdotonta saada puodit suljetuksi sunnuntaisin, ellei sitä määrätä laissa — sen vuoksi että ne harvat puodit, jotka pidetään avoinna sunnuntaisin, vetävät puoleensa yleisön, jonka tarvitsee ostaa; ja ellei säädetä lakia, on seurauksena, että *kaikki* puodinomistajat pakotetaan pitämään auki, sen vuoksi että *muutam*at harvat tahtovat niin tehdä. Toinen samankaltainen asia on kysymys puotien lakimääräisestä sulkemisajasta arkipäivinä. Puodinomistajat tietävät, että jos *muutam*at puodit ovat auki k:lo 7:n ja 9:n välillä, niin ne vetävät puoleensa suuren osan ostajia, jotka siis ne menettävät, jotka pitävät puotinsa suljettuina siihen aikaan. Niinmuodoin ei yksityinen puodinomistaja kykene tai hänen on ainakin vai-

kea sulkea puotiansa aikaisemmin. Tällaiset olosuhteet ovat kunnollisissa työnantajissa suorastaan synnyttäneet *toivomuksia*, että työväen suojelukseksi säädettäisiin lakeja. Nämä työnantajat ovat oivaltaneet, että tällaisen suojeluksen — työajan lyhentämisen, terveystoimen parantamisen — toimeenpaneminen olisi heille itselleen eduksi; mutta he eivät ole itse kyenneet saamaan sitä aikaan, vaan ovat turvautuneet lain apuun; he ovat pyytäneet päästä valvonnan alaisiksi, jotta heidän ammattitoverinsa myöskin joutuisivat sen alaisiksi.

Jos tällaisia lakeja saadaan syntymään, niin lainkuuliaisten työnantajien etu edelleen vaatii, että kaikki työnantajat noudattavat niitä. Siten he tekevät mahdolliseksi epärehellisen kilpailun, he luovat samat edellytykset kaikille ammatinharjottajille ja siten heidän onnistuu estää vähemmän tunnollisia työnantajia saavuttamasta luvattomia etuja. Ja jos sellainen laki pääsee voimaan *yhdellä* teollisuusalalla, niin teollisuudenharjottajien etu vaatii sen ulotettavaksi muillekin teollisuusaloille.

On siis selvää, että *työnantajat* eivät yksitellen aina voi luoda terveitä olosuhteita, vaikka tahtoisivatkin. Lähellä on silloin kysymys: miksi *ammattiyhdistykset* eivät voi sitä tehdä? Onnistuuhan niiden useimmissa maissa vaikuttaa palkkoihin — kaikissa maissa paitsi Australiassa ammattiyhdistykset yhdessä työnantajien kanssa määräävät palkat; valtio ei tee mitään työpalkkaan nähden. Miksi ammattiyhdistykset sitten eivät voi ajaa perille työväensuojelusta ahtaammassa merkityksessä, naisten ja lasten työn rajotusta, ammattivaaran ehkäisemistä tarkottavaa suojelusta, j. n. e.?

Itsessään ei ole mahdotonta, että ammattiyhdistykset voivat otta tämän asian huostaansa. Mutta huomattava

on, että suojelusta ennen kaikkea tarvitsevat naiset ja lapset, siis ne, joita on vaikea tai mahdoton saada järjestyseen. Lasten järjestäminen ei ole mahdollista ja vielä vähemmän suotavaa, sillä heidän täytyy olla kurinpidon alaisia, heidän täytyy totella; ja silloin on tärkeätä, että he tottelevat niitä, jotka haluavat heidän parastansa. Mutta minkätähden sitten *vanhemmat* eivät voi ajaa perille lasten työn rajotusta? Tämä juuri on niin vaikeata. Lyhytnäköisen työmiehen on vaikea oivaltaa sitä vahinkoa, minkä tuleva sukupolvi kärsii siitä, että hänen lapsensa saavat tehdä työtä ja hankkia tuloja kotiin. Suurteollisuuden murrosaikana oli tavallista, että koko perhe eli lasten työstä, niin että sattui niinkin, että ihmiset menivät naimisiin siinä toivossa, että voisivat elää lastensa kustannuksella tarvitsematta itse tehdä työtä. Tehtailijat ja työmiehet auttoivat alussa toisiaan tehdäkseen lasten suojelemiseksi säädettyjen lakien vaikutukset tehottomiksi. Aivan ehdottomasti tarvitaan sen vuoksi lapsille suojelusta *vallion* puolelta.

Toinen seikka, joka tekee ammattiyhdistyksille vaikeaksi sekaantua tähän asiaan, on se, että työaika ja muut tehtaassa vallitsevat olosuhteet kuuluvat työnantajan omaan alaan suuremmassa määrässä kuin työpalkka. Työnantaja voi varsin hyvin ymmärtää, että työläiset haluavat suurempaa palkkaa, mutta hän pitää sitä tehtaan johtoon sekaantumisena, jos he esittävät vaatimuksenaan, mitenkä koneita on suojeltava tai kuinka monta kuutiometriä ilmaa on tuleva kunkin työläisen osalle. Ja tässäkin pitää muuten paikkansa, että työläiset eivät aina ymmärrä omaa etuansa. Heidän siisteysaistinsa ei ehkä ole riittävästi kehittynyt, sillä se edellyttää syntyäkseen parempia oloja. Heidän välinpitämättömyytensä työn vaa-

roista on myöskin usein uskomattoman suuri; he ovat niin tottuneita joka päivä kulkemaan vapaan pyörän tai veto-
hinnan ohi, että he eivät ajattele vaaraa. Vaikka joku saisi surmansakin tai joutuisi raajarikoksi, niin muut jat-
kavat vain entiseen tapaan. Sen vuoksi on välttämätöntä, että ulkoapäin jotakin tehdään näiden vaarojen ehkäise-
miseksi. Tämä kaikki osottaa, että varsinainen työväen-
suojelus tuskin voidaan jättää työväen omaan haltuun, niin että lopultakin on pakko turvautua *valtion* apuun välttämättömän suojeluksen aikaansaamiseksi.

Muuten on huomattava, että naisten ja lasten suojelus on osittain kaikkien työläisten suojelusta tai, oikeammin, että naisten ja lasten työn rajotus vaikuttaa kaikkien työ-
aikaan, — siitä syystä että useita koneita ei voida hoitaa muuta kuin naisten ja poikien avulla, eikä siis käyttää, elleivät naiset ja pojat ole paikallaan. Tehdas on suuri kokonaisuus ja jos — kuvannollisesti puhuen — muutamien koneiston pyörien vauhti pysähdytetään, täytyy muiden seurata mukana. Tämä on ollut tietoisena vaikuttimena työväen politiikassa eräissä tapauksissa. Kun esim. Eng-
lannin työmiehet puuhasivat lakimääräistä yhdeksän tun-
nin työpäivää naisille, joka saatiinkin aikaan 1870-luvulla, niin heillä oli, niinkuin he itse tunnustivat, selvänä vaikut-
timena halu lyhentää omaa työaikaansa. He taistelivat taistelunsa »naisten hameiden takana», niinkuin se sanoivat.

Niinmuodoin työväensuojelus tosiasiallisesti hyödyt-
tää myöskin täyskasvuisia miehisiä työläisiä. Eikä tässä voi jyrkästi erottaa toisistaan sitä, mitä valtio voi tehdä ja mitä yksityiset yhdistykset voivat tehdä tällä alalla. Australiassa valtio säättää lakeja myöskin työpalkkoihin nähden. Ranskassa valtio säättää lakeja myöskin täys-
kasvuisten miesten työajasta, eikä sitä vastaan ole mitään

sanottavissa, jos yritys vain onnistuu. Useimmissa maissa ei ole sentään erittäin hyvällä menestyksellä säädetty lakeja täyskasvuisten miesten hyväksi, kun taas on osotautunut välttämättömäksi säätää lakeja ei ainoastaan lasten vaan myöskin naisten työstä.

Toivon, että nyt on selvillä, minkä vuoksi työväen-suojelulainsäädäntö on välttämätön. Se onkin tätä nykyä jo toista sataa vuotta vanha. Englannissa se nimittäin alkoi 1802 ollen läheisessä yhteydessä sen aikaisemman lainsäädännön kanssa, josta oli puhe ensimmäisessä luvussa ja joka muuten revittiin maasta juurinensa suurteollisuuden murrosaikana. Tehokkaaksi tämä lainsäädäntö tuli kumminkin vasta 1830-luvulla, ja vasta 1847 saatiin aikaan kymmentuntinen työpäivä naisille ja nuorille henkilöille. Sen jälkeen tämä lainsäädäntö samaten kuin ammattiyhdistykset ja useimmat puolet sosialipoliitiikkaa on kulkenut voittokulkunsa kautta koko maailman. Ruotsissa on olemassa asetus vuodelta 1881, joka kuitenkin on vain paperilla, edelleen laki vuodelta 1889, joka koskee ammattivaaralta suojelemista, ja laki vuodelta 1900, joka koskee alaikäisten ja naisten työtä teollisuusammattissa. Suomessa on asetus teollisuusammattissa olevain työntekijäin suojelemisesta vuodelta 1889. Sen mukaan 12 vuotta nuorempia lapsia ei saa käyttää teollisuusammattissa; 12—15 vuotiset lapset saavat olla työssä ainoastaan 7 tuntia, 15—18 vuotiset nuoret henkilöt enintään 14 tuntia. Mainittu asetus on kumminkin hyvin puutteellinen ja uudistuksia onkin tällä alalla jo tekeillä.

Suurin vaikeus on tässä saada laki säädettyksi niin, että sitä noudatetaan. Valvonta tapahtuu *ammattintarkastajain* kautta, joilla on erinomaisen vaikea ja tähdellinen tehtävä. Ruotsissa on ammatintarkastajia kahdeksan, Suomessa

neljä; niitä on aivan liian vähän, mutta toivoa sopii, että niiden lukua vähitellen lisätään. Ammatintarkastus on asia, jolle on eduksi kehittyä hitaasti; se tekee oikeimmin, jos se aluksi menettelee varovaisesti ja vähitellen koettaa saada yhä useammat vakuutetuksi siitä, että työajan rajoitus on jotakin, jota heidän oma etunsa vaatii, ja että se useimmissa maissa on ollut myöskin työnantajille hyödyksi.

Nyt on se kysymys lähellä: eikö asian laita ole niin, että nämä erikoisesti suojellut, nim. naiset ja lapset, ovat joutuneet huonompaan asemaan kuin ne, joiden työaika ei ensinkään ole rajoitettu? Kysytään esim.: kun he eivät saa tehdä työtä muuta kuin vissin ajan, niin eikö tästä seuraa, että heidän palkkansa alenevat, että heidän tulonsa ovat pienemmät kuin mitä he olisivat ansainneet, jos olisivat tehneet työtä niin kauan kuin olisivat tahtoneet? Eikö tämä vähennä toimeentulon mahdollisuutta?

Luulen varmasti voivani sanoa, että niin *ei* ole laita, ja tämä riippuu monesta asianhaarasta. Kovin pitkä työaika on epätaloudellinen. Kaikkihan tiedämme, että jos teemme työtä pitemmän aikaa, väsymme ja saamme aikaan vähemmän joka tunnilta. Kokemus osottaa, että työajan lyhennys ei ole vähentänyt työn tuottoa. Lyhyemmän ajan kuluessa on saatu aikaan yhtä paljon kuin ennen pitemmän ajan kuluessa, ja silloin työläinen tietysti voi saada yhtä suuren palkan lyhemmältä työajalta kuin ennen pitemmältä, samalla kuin hänelle jää aikaa omaa kehitystään varten ja hänestä tämän johdosta tulee kunnollisempi työntekijä — siis vähitellen tulee ansaitsemaan vielä enemmän. Verraten lyhyt työaika on hyvän työntekijän edellytys. Se, joka tekee työtä niin, että hän kotiin tullessaan on voimansa loppuun kuluttanut, ei saata tulla valppaaksi, harrastavaksi ja kelvolliseksi työläiseksi.

Sillä työläinen ei voi olla kone edes tehtaassa. Häneltä kysytään suurta valppautta ja tarkkuutta, niin että teollisuuden tulevaisuus riippuu mitä suurimmassa määrässä työläisten lahjakkuudesta. Siitä syystä työnantajan ja työläisen etu vaatii yhtä paljon työajan lyhentämistä.

Mutta monella taholla pelätään, että naisten työajan supistaminen on alentava heidän asemaansa ja vaikuttava, että miespuoliset työläiset tunkevat heidät tieltään. Tämä on säännöllisiin oloihin katsoen melkein naurettava väärinkäsitys, sillä kaikkein tavattominta on, että miespuoliset ruumiillisen työn tekijät tunkisivat tieltään naispuoliset, kun taas päinvastaiset tapaukset eivät ole ensinkään harvinaisia. Miehillä on melkein poikkeuksetta parempi palkka ja ylempi asema, niin että ei voi olla puhuttakaan siitä, että he ottaisivat naisilta näiden paikat. Saatavissa oleva tilasto osottaa, että naisten työajan rajoittaminen ei ole ollut vahingoksi tehtaissa työskenteleville naisille. Päinvastoin! Palkat ovat kohonneet, naisista on tullut yhä kunnollisempia työntekijöitä, he voivat nyt tuottaa tunnissa monta vertaa enemmän kuin ennen. He ovat saaneet enemmän tuloja ja ovat samalla voineet toimia enemmän omaksi hyväkseen.

Saattaapa oikeastaan sanoa, että pitkä työaika suorastaan *alentaa* palkat. Useimpien palkat lasketaan nim. todellisuudessa määrätyn viikko- tai kuukausansion mukaan. Jos työtä tehdään useampia tunteja, niin tuntipalkka alenee samassa suhteessa, ja viikkoansio tulee, lisääntyneestä työstä huolimatta, ei suuremmaksi, vaan ehkä pienemmäksi. Jos työaika ei rajoteta, lisääntyvät sitaipaitse ne suuret työssäolon *epäsäännöllisyydet*, jotka ovat työläisten suurimpia onnettomuuksia. Jos työnantaja, esim. räätäli, tietää, että hän voi pitää ompelijattarensa

työssä kuinka kauan tahansa, niin hän antaa heidän olla työttöminä jonkun aikaa, kun tilauksia on vähän, ja pakkottaa heidät sitten tekemään työtä melkein vuorokauden umpeensa. Jos hän taas tietää, että he eivät saa tehdä työtä muuta kuin määrätyn ajan vuorokaudessa, huomaa hän olevansa pakotettu jakamaan tasaisemmin pitkin koko aikaa sen työn, mikä hänellä on, ja lieventämään työttömyyden ja liiallisen ponnistelemisen välistä vastakohtaa. Tähän nähden saattaa sanoa, että olosuhteet ovat huonoimmat niissä ammateissa, joissa ei ole ammattiyhdistyksiä tai joilta puuttuu lain suojelus.

Tällä ei ole sanottu, ettei työväenlainsäädäntö voi monta kertaa olla epämurkava yksityisille ihmisille. Mutta on tarkoin painostettava, että vaikka siitä muutamille olisikin ikävyyttä — vaikka naisia vaivaisikin se, että heidät on kielletty tekemästä työtä määrättyinä aikoina, tai työväenperheitä haluttaisi panna lapsensa tehtaisiin suuremmassa määrässä — niin tämä on seikka, josta meillä ei ole oikeutta pitää väliä. Tässä ei ole kysymys yksityisten yksilöiden, vaan yhteiskunnan edusta. Jos seuraava sukupolvi turmeltuu sen kautta, että naimisissa olevat naiset tekevät työtä 14 tuntia vuorokaudessa tai sen kautta, että lapset joutuvat työhön 6 vuoden ikäisinä, niin tällaiset asiat on ehdottomasti kiellettävä, vaikkapa suojeltuja vaivaisi kuinkakin paljon se, että heiltä on riistetty se, mikä omituisesti kyllä sanotaan heidän vapaudekseen. Yhteiskunnan edun tulee tässä kohden olla määräävä. Tämä sisältyy sanaan *yhteiskunnallinen* lainsäädäntö, joka ei ole armeliaisuutta eikä myötätuntoisuutta työväkeä kohtaan; se ei ole luokkalainsäädäntöä, vaan yhteiskuntalainsäädäntöä, se on se välikappale, jonka avulla yhteiskunnan järjestys on parannettava. Ja jos tämä välikappale sitten

loukkaisikin yksityisten, työntekijäin tai työnantajain, etuja, niin tämä ei todista mitään tätä lainsäädäntöä vastaan. Sen tulee olla voimassa yhtä hyvin siinä tapauksessa, että työntekijät ja työnantajat pitävät sitä pahana kuin siinä, että he pitävät sitä hyvänä. Englannin ensimmäistä tehokasta työväenlainsäädäntöä, joka alkoi 1830-luvulla, vastustivat melkein yhtä paljon työläiset kuin työnantajatkin, mutta ne tarmokkaat, ihmisystävälliset miehet, jotka olivat panneet sen alulle, olivat vakautuneita siitä, että yhteiskunnan etu vaati sitä eivätkä velvollisuudentuntoisina välittäneet työläisten eivätkä työnantajain mielihiteestä; ja kehitys osotti, että he olivat oikeassa. Tällaisia asioita on katseltava suurelta näkökannalta.

Tällä en tahdo sanoa, ettei työväenlainsäädännöstä ole todellisia haittojakin. Niin onnellinen asema ei ole. Ensinnäkin saattaa monessa tapauksessa olla sopimatonta määrätä samat työehdot kokonaiselle maalle, sillä toisen paikkakunnan olot saattavat vaatia ihan toisia keinoja tarkotetun päämäärän saavuttamiseksi kuin toisen paikkakunnan olot. Sen vuoksi onkin yleensä hallituksella tai jollakin muulla viranomaisella vissi oikeus sovittaa säädökset niiden eri edellytysten mukaan, jotka vallitsevat eri paikoissa.

Mutta onpa työväenlainsäädännössä olemassa muitakin ja syvemmälle meneviä puutteita. Selvää on, että kaikki huonot työnantajat syöksyvät niille teollisuusaloille, joilla ei ole suojelusta, vetäen mukanaan työväen alakerokset, joiden asema siis ei parane. Näin kävi esim. Englannissa; kun ruvettiin säätämään lakeja tehdasteollisuudelle, syöksivät työläiset ja työnantajat kaivosteollisuuden alalle, niin että tämän teollisuuden työolot varsin tunnustavasti *huonontuivat* uuden lainsäädännön johdosta. Nyt

sanotaan ehkä: tämä on hyvin helposti autettavissa siten että lainsäädäntö ulotetaan niille muille teollisuusaloille, joilla ei ennen ole ollut suojelusta. Ja tämä onkin oikein, niin on tehtävä. Mutta lopulta saavutetaan kohta, jonka ohi on vaikea päästä. On näet olemassa eräs liiankin kukoistava elinkeinomuoto, jota sanotaan *kotiteollisuudeksi*. Se on sen kotiteollisuuden nykyaikainen vastine, joka oli olemassa ennen suurteollisuuden valtaan pääsemistä ja josta puhuin ensimmäisessä luvussa. Meidän aikamamme se esiintyy usealla tuotantoalalla, mutta enimmäin se on levinnyt vaatetusteollisuuden alalla. Se elää samoissa oloissa kuin muukin teollisuus, erotus on se, että työtä ei tehdä tehtaissa, vaan että se suoritetaan työläisten omilla kodeilla. Työmiehet tai vielä tavallisemmin työläisnaiset käyvät noutamassa verkkaa tai muuta kotiinsa ja ryhtyvät ompelemaan sitä; kun työ on valmis, niin he vievät sen kapitalistille eli työnantajalle ja saavat palkkansa. Varmaankaan ei ole olemassa teollisuutta, jonka alalla olot ovat niin viheliäiset kuin tällä alalla; työläiset istuvat työssä yöstä ja päivää kappalepalkasta, joka on ihan uskomattoman pieni. (Näyttelyitä kotityön tuotteista ja työehdoista on äskettäin pantu toimeen Berlinissä ja Lontoossa.) Mutta tarkastusta on tällä alalla melkein mahdoton harjottaa, syystä että työläiset ovat hajallaan pitkin kokonaista kaupunkia ja voivat tehdä työtä koko vuorokauden umpeensa. On uskomattoman vaikeata valvoa, minkälaisissa oloissa he työskentelevät. Vaikka Englannissa jo kauan on ollut lakeja kotityöläisten suojelemiseksi — jotka tosin ovat jotakin vaikuttaneetkin — on kotiteollisuus kaikesta päättäen tähän asti ratkaisemattomaksi jäänyt kysymys työväensuojelulainsäädännössä. Eikä voi kieltää, että kotiteollisuus on saanut ylykettä sen

kautta, että tehtaitten valvontaa on kovennettu, niin että on erinomaisen polttava kysymys, mitenkä tämä valvonta voidaan ulottaa myöskin kotiteollisuuteen.

On vieläkin sanottava muutama sana eräästä erittäin tärkeästä yhteiskunnallisen lainsäädännön puolesta, nim. *työväenvakuutuksesta*. Mutta sillä on niin monta mutkikasta puolta, joihin tässä ei voi puuttua, että minun täytyy käsitellä sitä paljon suppeammin kuin se ansaitsisi.

Työväenvakuutuksen tarve johtuu toisesta nykyajan elämän omituisuudesta kuin siitä, josta tähän asti on ollut puhe, nim. työnsaannin *epävarmuudesta* ja *epäsäännöllisyydestä*. Yhteiskunta, joka on rakennettu maanviljelyksen pohjalle, ainakin sellaisen kuin entisten aikain maanviljelys oli, on paljon vähemmän riippuvainen satunnaisista konjunktoureista, muodin vaihteluista j. n. e.; ja erityisesti on yhteiskunta paremmin turvattu sellaisilta vaihteluilta, jos se *samalla kertaa* rakentaa sekä teollisuuden että maanviljelyksen pohjalle, niin että työläinen tietää, että jos maanviljelyksellä on hyvä aika, niin hän voi antautua siihen, ja jos on huonompi, niin hän voi jälleen istahtaa kangaspuilleen tai jollekin muulle. Nyt on yhteiskunnassa syntynyt epävarmuus, joka ilmenee n. s. liikepulissa ja hyvien ja huonojen aikojen vaihtelussa. Tämä on läheisessä yhteydessä työnjaon kanssa, joka ulettuu pitkin koko maailmaa, niin että jossakin sattunut häiriö leviää melkein salaman nopeudella viiteen maanosaan ja voi vaikuttaa tärkeitä seurauksia siellä, missä sitä vähimmin aavistetaan, niinkuin jo ensimmäisessä luvussa mainittiin.

Myöskin työnsaannin *epäsäännöllisyys* on hyvin vakava seikka nykyaikana. Sesonkityö esim. vaikuttaa, että suuret joukot työväkeä ovat säännöllisessä työssä puolen

vuotta ja toisen puolen toimettona. Jos tahtoo tietää, kuinka paljon työmies ansaitsee vuodessa, niin ei siis sovi kertoa päiväpalkkaa 300:lla. Hyvin harvoin työmies on työssä koko vuoden umpeensa; työttömyys, lakot ja muut seikat hankkivat hänelle joutoaikaa tavallisesti suureksi osaksi vuotta.

Mutta on toinenkin seikka, jonka ne, jotka kuuluvat toiseen luokkaan, helposti jättävät huomioon ottamatta, se nim., että työläisen ja n. s. sivistyneeseen luokkaan kuuluvan henkilön kehitysviivat ovat niin tavattoman erilaiset. Työmies pääsee usein hyvin nuorella iällä (noin kahdenkymmenen korvissa) hyvään asemaan, ja hänellä on silloin usein aivan yhtä suuret tulot kuin nuorella ylimääräisellä opettajalla, jonkun viraston virkamiehellä tai kirjanpitäjällä. Usein saa kuulla n. s. sivistyneeseen luokkaan kuuluvain henkilöiden valittavan, että nuo työmiehet, joilla ei ole ollut kustannettavana kallista oppiaikaa, heti pääsevät verraten hyvälle tuloille, kun henkilöt, joilla on takanaan kaksitoistavuotiset kouluopinnot ja kymmenvuotiset yliopisto-opinnot, saavat tehdä työtä melkein ilman korvausta ja lisätä velkojansa. Ja se on varsin totta, tämä ei ole paikallansa. Nuo hyvät tulot, jotka nuori työläinen saa melkein ennenkuin hän vielä on mies, vaikuttavat usein siveellisessä suhteessa hyvin vahingollisesti ja totuttavat hänet elämäntapaan, jommoista hän naineena ei voi ylläpitää. Sillä nämä sivistyneen luokan arvostelijat eivät ota huomioon erästä seikkaa, joka juuri tekee aseman arveluttavaksi, nim. sitä, että työläiset *kulminoivat*, s. o. saavuttavat huippukohtansa paljon aikaisemmin kuin »vaajaita» ammatteja harjottava mies. Luullakseni saattaa yleensä sanoa, että työpalkka ei kohoa paljon 25 vuoden iän jälkeen eikä mainittavasti sitten kuin työmies on täyt-

tänyt 30 vuotta. Sen jälkeen se pysyy semmoisena jonkun aikaa ja alkaa sitten aleta, ehkä ennenkuin hän on paljon viidennelläkymmenellä; ja lopuksi, kun hän tulee vanhaksi, ei hänellä ole mitään tuloja. Hän joutuu sitä paitse pikemmin työhön kykenemättömäksi kuin sivistyneisiin luokkiin kuuluva henkilö, syystä että hän on paljon riippuvaisempi ruumiinsa voimista. Sivistyneen luokan jäsen pääsee verraten myöhään säännöllisille tuloille, mutta kun hän kerran on ne saanut, niin ne eivät alene, vaan nousevat nousemistaan, ja lopuksi, kun hän tulee kykenemättömäksi, on hänellä tavallisesti varma eläke turvanaan.

Teollisuus kuluttaa muuten monella tavalla työläisen pilalle nopeammin kuin yhteiskunta kuluttaa muut jäsenensä. Saattaa siis tavallaan sanoa, että tämän kulutuksen korvaus on teollisuuden tuotantokustannuksia, aivan niinkuin koneen omistajan on korjattava koneensa voidakseen käyttää sitä. Näin saattaa myöskin sanoa, että teollisuuden velvollisuutena on hankkia työläiselle korvaus tapaturmista ja sairaudesta sekä eläke vanhuuden varalle. Tämä saattaa tietysti tapahtua siten, että työläinen saa niin suuren palkan, että hän voi tehdä säästöjä. Sitä vastaan ei ole mitään sanomista — periaatteessa; mutta todenteolla palkat eivät ole riittävän suuret, ja vaikka ne olisivatkin, niin työläiset eivät sitä tee, syystä että useimmat heistä eivät kykene edeltäpäin arvaamaan, kuinka paljon he tarvitsevat tulevaisuudessa. Seurauksena on sen sijaan, että he joutuvat vaivaihoidon niskoille. Mutta yhteiskunnalle ei ole siveellisessä suhteessa mikään vahingollisempaa kuin vaivaihito, joka käsittää suuren osan kansaa; niin että toisia menettelytapoja on pidettävä vaivaihitoa parempana.

Siitä syystä on turvauduttu *vakuutukseen*. Vakuutuksen periaatteena on kaikille aloilla, että vuosittain säästämme jonkun määräsunnan saadaksemme suuremman summan siinä tapauksessa, että tapahtuu jotakin, jota ei voi varmasti edeltäpäin arvata. Vakuutuksen ottaja tietää, että hän suorittamalla säännöllisiä maksuja suojelee itsensä jonkin epätietoisien vastaisen onnettomuuden, tulipalon, sairauden, tapaturman y. m. varalta. Näin on työvänevakuutuksenkin laita. Jokavuotisilla säästöönpanoilla on luotava työläiselle tuloja, joita hän saa nauttia, kun hän on työhön kykenemätön, joko lyhemmän ajan tai ikänsä, invaliditeetin tai vanhuuden tähden. Kuka on maksava vakuutuspreemiot, s. o. suorittava säännölliset maksut tätä tarkotusta varten, on kysymys, joka voidaan ratkaista monella eri tavalla. *Tapaturmavakuutuksen* maksaa yleensä työnantaja. Näin on laita Suomessa v. 1895 annetun työnantajan vastuunalaisuutta työntekijää kohtaavasta ruumiinvammasta koskevan lain perustuksella. Senaatti voi kuitenkin vapauttaa työnantajan tämän lain mukaisesta vakuutusvelvollisuudesta, jos hän siitä, että hän täyttää velvollisuutensa sattuviin tapaturmiin nähden asettaa sellaisen vakuuden, että senaatti saattaa sen hyväksyä. — Sitten on olemassa *sairausvakuutus*, joka kuitenkin meillä vielä on vapaaehtoisuuden varassa.

Lopuksi tulee *vanhuudenvakuutus*, suurin ja vaikein ongelma, mutta myöskin se, jota vähimmin on onnistuttu ratkaisemaan. Se maksaa suunnattomat summat, mutta vaikka ne laskettaisiinkin valtavan suuriksi, tulee se eläke, minkä työläinen saa vanhoilla päivillään, hyvin pieneksi. Tämä vakuutus on, saattaa sanoa, tähän asti pysynyt ratkaisemattomana ongelmana; ja sen kustannukset ovat sitä

raskaammat sen vuoksi, ettei niitä niin sanoakseni koskaan saada korvatuiksi. Jos ammattiyhdistykset ovat hyvät tai työväenlainsäädäntö hyvä, niin suoritettut menot saadaan takaisin; sillä jos asettaa niin, että työmies saa kunnollisen palkan, niin hän saa enemmän aikaan, ja jos estetään lapset liiaksi rasittumasta, kun ne ovat nuoria, niin ne kasvavat kelpollisiksi työläisiksi ja maan tuotto lisääntyy. Mutta surkea tosia-asia on, että jos vanhuksille hankitaan entistä parempi elanto, niin näitä kustannuksia ei milloinkaan saada takaisin, sillä ei voi olla puhuttakaan siitä, että he voisivat suorittaa mitään vastapalvelukseksi siitä, mitä heidän hyväkseen on pantu menemään. Tämä on pidettävä muistissa juuri sen vuoksi, että se on niin surkeata; ei saa antautua sellaisten pettävien toiveiden valtaan, että »vanhuudenvakuutuksen toimeenpano voisi kannattaa» — muuten kuin siten, että vaivashoitotaakka huonee. Mutta siitä huolimatta olemme tietysti ehdottomasti velvolliset pitämään huolta näistä yhteiskunnan kuluttamista, ja meidän on keksittävä sopivin muoto tätä huolenpitoa varten. Pelkään kuitenkin, että se on vielä keksimättä.

Nämä muutamat sanat työväenvakuutuksesta olkoott tämän kirjasen loppuna. Olen puhunut niistä kolmesta tärkeimmästä ilmiöstä, jotka ovat uudenaikaisen teollisuuselämän yhteydessä. Työväenkysymys on ehkä kokonaisen suuren tieteen, nim. taloustieteen, tärkein puoli, vieläpä se osaksi menee sen ulkopuolellekin. Näin ollen ei tietysti ole ollut mahdollista esittää muuta kuin muutamia harvoja sen puolia. Mutta yleisenä n. s. yhteiskunnallisen kysymyksen näkökohtana on vielä lopuksi painostettava, että tähän kuuluvia kysymyksiä ei milloinkaan saa katsoa luokkakannalta. Älköön milloinkaan kysyttävä: onko

tämä työmiehelle tai työnantajalle mieluista? Päämääränä olkoon, että saadaan syntymään terveemmät edellytykset ja parempi yhteiskunta, parempi teollisuus ja paremmat elämisen ja nauttimisen mahdollisuudet. Ovatko toimenpiteemme yksityisille mieluiset vai ei, älköön milloinkaan olko pääkysymyksenä. Jokaisen velvollisuus on näitä kysymyksiä ajatellessaan vapautua luokkanäkökannasta, ja yhtä vaarallista on katsella niitä työväen kuin työnantajain mielen ja maun kannalta. Tätä asiaa on katsottava suurelta, yleiseltä, yhteiskunnan kannalta.

Kirjallisuutta:

W. CUNNINGHAM, An essay on western civilisation in its economic aspects (mediæval and modern times). Cambridge 1900. 300 siv.

K. BÜCHER, Die Entstehung der Volkswirtschaft. Tübingen 1906. 463 s.

G. HAZELIUS, Om handtverksämbetena under medeltiden. Stockholm 1906. 160 siv.

P. MANTOUX, La révolution industrielle au 18:e siècle. Paris 1906. 543 siv.

F. PIO, Den fri Konkurrences Gennembrud i England. Köbenhavn 1902. 328 siv.

S. & B. WEBB, Industrial democracy. London 1903. 929 siv.

G. CASSEL, Socialpolitik. Stockholm 1902. 156 siv.

G. BAGGE, De svenska fackförbundens och fackföreningarnas organisation. Stockholm 1906. 14 siv.

B. L. HUTCHINS & A. HARRISON, History of factory legislation. London 1903. 372 siv.

G. STJERNSTEDT, Den svenska arbetareskyddslagstiftningen och yrkesinspektionen. Stockholm 1902. 44 siv.

K. HESSELGREN, Tändsticksindustrin i Tidaholm. (Social Tidskrift 1905—1906).

H. ROSIN, Das Recht der Arbeiterversicherung. 1—2. Berlin 1893, 1906.

J. MAY, Arbetarförsäkringsfrågan i Sverige under åren 1889—1904. Stockholm 1905. 37 siv.

Den tyska arbetarförsäkringen. Stockholm 1906. 38 siv.

HERKNER, Työväenkysymys. Helsinki. 711 siv.

Robert Owenin,

Englannin yhteiskunnallisten uudistusten kuuluisan tienraivaajan elämäkerta on ilmestynyt **Kansanvalistusseuran** tunnetun elämäkertasarjan 15. numerona. Elämäkeran on kirjottanut *Laura Harmaja*. Siv. 152. Hinta vaatekansissa 2 mk.

Robert Owen yhdisti toimintaansa kaikki myöhemmänkin yhteiskunnallisen parannustyön päähaarat. Hänen suuri elämäntyönsä on siten hyvin tärkeä, ei ainoastaan Englannille, vaan välillisesti muillekin maille. Hän suunnitteli ensimmäiset suurenmoiset menestyslaitokset työväen hyväksi ja huomautti työnteettäjien yhteiskunnallisista velvollisuuksista. Hän pani alulle varsinaisen työväensuojelulainsäädännön ja työskenteli ensimmäisten joukossa yleisen pakollisen kansanopetuksen aikaansaamiseksi. Hänestä sai alkunsa Englannin osuustoiminta, ja liittyipä hän ammattiyhdistysliikkeeseenkin, levittäen työväkeen uskoa järjestymisen valtaan ja välttämättömyyteen. Hän vaati valtion puolelta toimenpiteitä alkoholismia vastaan. Hän saattoi työttömyyskysymyksen yleisen huomion esineeksi, vaatien toimeenpantavaksi työtilaston sekä järjestettyjä valtion-hätäaputoita. Harrasti vanhuus- ja sairausapukassoja. Nais- ja siveellisyyskysymystenkin alalla hän oli uranuurtaja. Robert Owen oli toden teolla sekä erityisten yhteiskunnallisten uudistuspyrintöjen tienraivaaja että täydellistä uudistusta tavoittelevan nykyajan elinvoimaisen sosialismin edelläkävijä. Tutustuminen hänen monivaiheiseen elämäänsä herättää samalla halua suurien yhteiskunnallisten kysymysten ja yhteiskuntaoppien tuntemiseen.

Suomen sodan kirjallisuutta.

Vuosisata on kulunut siitä, jolloin maassamme riehui niin suuria muutoksia valtiolliseen elämäämme aikaan saanut sota. Sen 100-vuotismuistoja viettää Suomen kansa tänä vuonna kaikkialla. Nykyinen polvi voi parhaiten elää muistoissa mukana hankkimalla sotaa selostavaa kirjallisuutta.

Tohtori *Santeri Ivalon (Ingmanin)* teos *Suomen sota 1808—1809* on tunnustettu pirteimmäksi, kansaisimmaksi, laajapohjaisimmaksi halpahintaisista sotamuistokirjoistamme. Kuvitus on erittäin runsas ja arvokas; kuudettakymmentä kuvaa huomatuimmista sotapäälliköistä, taistelupaikoista, sota-asemista ja harvinaisista sotamuistoista. 176 siv. Hinta 2 mk., sid. 2:50.

K. F. Kivekkään kirjoittamaa *Suomen sotaa 1808—1809* on jo ilmestynyt 3. painos. Tämä 56-sivuinen 60 penniä maksava kirja sopii halpahintaisuutensa takia levitettäväksi kaikkialle. Kirja sisältää m. m. sotatapahtumain seuraamiselle tärkeän sotakartan.

Vänrikki Stoolin tarinat ovat kautta aikain pysyvä ja katoamaton muistomerkki 1808—09 sodan sankareista. Näitä saadaan meiltä seuraavat laitteet: *koulupainos*, 193 siv., 75 p.; *kansankirjastopainos* varustettu J. L. Runebergin muotokuvalla 1 mk., vaatekans. 1:50; *korupainos*, 248 siv., 2 mk. 50 p., sid. vaatekans. kultareun. 4 mk.; *riemujuhlapainos* Albert Edelfeltin kuvittama, 213 siv. fol., 66 koko sivun kuvaa, suuri joukko alkukuvia, useita valopainokuvia y. m., saadaan meiltä nyt 30 markasta.

On erittäin viehättävää ja opettavaa saada selville runojen kuvaamien henkilöiden elämänpiirteet ja myöhemmät vaiheet. Täydelliseksi oppaaksi tähän tarjoutuu koruteos *Vänrikki Stoolin miehet*, 222 siv. fol., 57 koko sivun muotokuvaa ja 2 muistopatsasta sekä 69 elämäkertaa. Muotokuvat suomalaisten taitelijain piirtämät, elämäkerrat suomalaisten kirjailijain tekemät. Saadaan meiltä nyt 12 markasta.

Kansanvalistusseura.

Uusi kansallinen teos!

Sen jälkeen kuin *Julius Krohn* kolme- neljäkymmentä vuotta sitten julkaisi »Kertomuksia Suomen historiasta», on *kertoileva isänmaan historia* jäänyt suomalaisessa kirjallisuudessa melkein kokonaan viljelemättömäksi maaksi. Kun Krohnin teos jo on loppunut kirja-kaupasta ja aikain kuluessa on ilmestynyt suuri joukko historiaamme valaisevia uusia tutkimuksia ja teoksia, on tullut aika julaista myöskin uusi ajanmukainen kertomus-teos isänmaan historiasta.

Jo vuosia sitten uskoi Kansanvalistusseura tällaisen tehtävän Neiti *Hilda Käkiköskelle*. Tuloksena hänen uupumattomasta, innokkaasta ja lämpimästä työstään on meillä nyt ilo Suomen lukevalle kansalle tarjota Suomen historia nuorisolle. I. Pakanuuden aika.

»Pakanuuden aika» noudattaa kahtalaista ohjelmaa. Ensinnäkin se on *kertoileva*, ja kun kertomus on lähtenyt sujuvasta, lennokkaasta, kuvausrikkaasta kynästä, niin on »Pakanuuden aika» todella tullut kertomukseksi, jota kelpaa lukea. Toiseksi on kirja aijottu *nuorisolle*, ja nuorison opastajana esiintyy kokenut ja ylevähenkinen opettaja, joten teos siinäkin suhteessa varmaan täyttää odotukset. Asiantuntevaa apuansa ovat tekijälle antaneet professori *Kaarle Krohn*, tohtorit *Hjalmar Appelgren-Kivalo*, *U. T. Sirelius*, *K. Karjalainen*, *Iivari Leiviskä*, y. m.

Teos ilmestyy viidessä runsaasti kuvitetussa 32—48-sivuisessa vihossa à 60 p.

• Kansanvalistusseura.

Suomen maakunnat

niminen suuri suomalainen kuvateos tulee muodostamaan seikkaperäisen kertomuksen Suomen maasta maakunnittain ja siten että maantieteelliset suhteet, luonto, historialliset paikat, kansa, kansantavat, sivistysolot, elinkeinot y. m. siinä kansantajuisella tavalla kerrotaan ja lukuisien kuvien ja karttojenkin avulla esitetään. Laajempaa, kansaisempaa ja arvokkaampaa kuvausta maastamme ei ole ilmestynyt kuin nämät maakuntakuvaukset ovat.

Tähän asti on ilmestynyt: *Varsinais-Suomi ja Ahvenanmaa*, kirj. toht. Väinö Wallin (*Voionmaa*), 96 suurta siv., 46 kuv., liitteenä Varsinais-Suomen ja Ahvenanmaan kartta, hinta 3 mk. 40 p.; *Pohjois- ja Itä-Karjala*, kirj. toht. Oskar Relander, 140 suurta siv., 84 kuv., hinta 5 mk. 10 p.; *Savo*, kirj. toht. O. A. Kallio, 113 suurta siv., 77 kuv., hinta 4 mk. 25 p.

Paraillaan ilmestyy 4. maakuntakuvaus *Häme*, jonka suurella asiantuntemuksella, tiedolla ja taidolla on kirjoittanut leht. F. O. Rapola. Esitys on valaistu lukuisilla huolellisesti valituilla, tekstiin liittyvillä kuvilla. Kuvain joukossa on useita harvinaisia historiallisia ja taidekuviaakin. Värikkään kansikuvan sekä miellyttävät otsikkokuvat ja alkukirjaimet on piirtänyt taitelija *Kaapo Engberg*.

Häme ilmestyy 10 nopeasti toisiaan seuraavassa vähintään 32-sivuisessa vihossa à 50 p. Koko teoksen on laskettu tulevan sisältämään noin 500 sivua ja 200 kuvaa sekä maksavan vaan 5 mk. Liitteenä seuraa Hämeen kartta. Uskomme että jokainen oman maan ja kotiseudun tuntemista harrastava rientää tilaamaan tämän halpahintaisen merkkiteoksen.

Kansanvalistusseura.

Halpahintaisia tietokirjastoja perustamaan!

Saadakseen kirjallisuutta leviämään niin laajoihin piireihin kuin mahdollista ja herättääkseen kaikkien kansalaisten itseopintoharrastusta, on Kansanvalistusseura tänä vuodeksi järjestänyt erityisen kirjallisuuden levittämistavan, jonka toivomme saavan kaikkien yksimielisen kannatuksen. *Kutakin kuukautta varten* on valittu erityinen *kirjasarja* — 10—12 eri kirjaa — joka käsittelee niin sivistys- kuin käytännöllisenkin elämän eri puolia. Tällaisen *runsakuvaisen kuukauslukurenkaan*, jonka *sivuluku* nousee usein *toiselle tuhannelle* ja jonka *kirjakauppahinta* on *12 markkaa* ja ylikin, saa nyt *5 markalla*. Kukin lukurengas voidaan tilata joko erikseen tai useampia ja kaikkikin yhdessä. Joka käteisellä tilaa kaikki vuoden 12 lukurengasta, yhteensä 134 eri kirjaa, joiden yhteenlaskettu sivuluku tekee 11,624 ja kirjakauppahinta 144 mk. 60 p., saa ne *50 markalla* (valmiiksi sidottuina 85 siteeseen 90 markalla). Uskomme että niin hyvin *kaikki kirjastot, edistysseurat, lukupiirit* y. m. s. kuin *yksityisetkin* kansalaiset tulevat hankkimaan hyvää kirjallisuutta tarjoamillamme *harvinaisilla alennuksilla*, nyt kun siihen on niin *erinomainen tilaisuus*. Luettelo lukurenkaista saadaan pyydettyessä ilmaiseksi Kansanvalistusseuralta.

Kansanvalistusseura.

Hinta 1: —.

Näköispainos, Kvs-säätiön Arkisivistyksen digikirjasto

Digitoitu Suomen tiedekustantajien liiton Kopiostokorvauksista myöntämällä apurahalla.

Alkuperäinen julkaisu:

Teollisuus ja työväki : kolme esitelmää / pitänyt Eli F. Heckscher, Tukholman korkeakoulun dosentti; Suomen oloihin sovittamalla suomentanut J. Forsman.

(Kansanvalistusseuran toimituksia ; 144) Helsingissä : [Kansanvalistusseura], 1908. (Helsinki : Raittiuskansan Kirjapaino o.y.)

YKL 36.13

ammattiyhdistysliike; teollisuustyö; työntekijät; yhteiskuntakehitys

ISBN 978-952-7533-52-9

URN:ISBN:978-952-7533-52-9

Kvs-säätiö (Kansanvalistusseura sr)
Helsinki 2023